

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS
Eraõiguse instituut

Karin Purje

ÜHISE HOOLDUSÕIGUSE LÕPETAMINE

Bakalaureusetöö

Juhendaja
Triin Göttig LL.M

Tallinn
2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. VANEMATE LAHUSELU TAGAJÄRJED	6
1.1. Vanemate lahuseluga kaasnevad muutused lapsele	6
1.2. Vanemate lahuselu korral hooldusõiguse teostamine	7
1.3. Olukorrad, millal tuleks ühine hooldusõigus lõpetada	8
1.4. Lapse huvide kaitsjad	11
1.4.1. Erinevad huvid hooldusõiguse vaidlustes	11
1.4.2. Eestkostetasutus.....	11
1.4.3. Lapse esindaja	12
2. OTSUSTUSKRITEERIUMID, MILLEST TULEB LÄHTUDA ÜHISE	
HOOLDUSÕIGUSE LÕPETAMISEL.....	15
2.1. Lapse huvid	15
2.2. Vanema vaimne ja majanduslik valmisolek lapse kasvatamiseks.....	20
2.3. Hingeline seotus lapsega ja senine pühendumine lapse eest hoolitsemisel.....	24
2.4. Lapse tulevased elamistingimused	25
2.5. Lapse ärakuulamine.....	26
2.6. Perevägivald	29
3. AINUHOOLDUSÕIGUSE MÄÄRAMISE TAGAJÄRJED	31
3.1. Suhtlusõigus	31
3.2. Otsustusõigus	36
3.3. Isiku- ja varahooldusõigus	37
3.4. Võimalus muuta hooldusõiguse kuuluvust.....	37
KOKKUVÕTE	39
TERMINATION OF JOINT CUSTODY	42
KASUTATUD KIRJANDUS	45

SISSEJUHATUS

Varasemas perekonnaseaduses¹ ei olnud hooldusõiguse instituuti. Samas on see rahvusvaheliselt tuntud mõiste. Eestis on ratifitseeritud laste hooldust ja laste hoolduse taastamist käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise Euroopa konventsioon, mis rõhutab ka vajadust määratleda vanemate õigusi selgemalt ja nii, et see vastaks rahvusvahelisele praktikale². Varasemas PKS-is käsitles vanemlikku vastutust vanemate õiguste ja kohustuste peatükk. Hooldusõiguse jagamisest tulenevad vaidlused tekkisid 2010. aastal uue PKS-i ja hooldusõiguse instituudi vastuvõtmisega, seega antud teema ning kohtupraktika on Eestis küllaltki uus.

Tänapäeval on kasvanud piiriüleste suhete arv ning ka abielu lahutus on muutunud tavalisemaks. Eestis lahutati 2011. aastal 3099 abielu, mille hulgast 1683 paaril kasvas peres vähemalt üks ühine alaealine laps.³ Samas see statistika ei arvesta registreerimata ühiste lastega paare, mis samuti purunevad. See loob aastas suure hulga potentsiaalseid vanematevahelisi hooldusõiguslikke vaidlusi. Seega on hooldusõiguse määramise vajadus järjest kasvav probleem.

Hooldusõiguse ühele vanemale andmine on üks subjektiivsemaid menetlusi ning võib mõjutada lapse elu kardinaalselt. Seega tuleks seaduses täpselt ära määratleda, mille alusel tuleb kohtul otsus vastu võtta. Lapsi puudutavates kohtuvaidlustes peab eelkõige lähtuma lapse huvidest (PKS § 123). Samuti seab PKS täiendavad kriteeriumid, millega kohus peab arvestama ühise hooldusõiguse lõpetamisel, mida antud uurimistöös käsitlengi.

Seega leian, et antud teema on aktuaalne ning käsitlemist vajav.

Antud töö eesmärgiks on analüüsida kriteeriume, mille alusel ainuhooldusõigus ühele vanemale antakse või jäetakse andmata, ning välja selgitada, kas ainuhooldusõiguse andmist reguleerivad seadusesätted on ka tegelikult kooskõlas lapse huvidega. Samuti kas ühise hooldusõiguse lõpetamise järgselt suhtlemise korraldamine teise vanemaga vastab lapse

---

1 Vana Perekonnaseadus RT I 1994, 75, 1326; Kehtetu – RT I 2009, 60, 395.

2 Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri lk 32 kättesaadav internetis: <http://www.riigikogu.ee/page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=95322&u=2013032500415324.032013>.

3 Statistikaameti koduleht. Internetis kättesaadav : www.stat.ee .

huvidele.

Töö hüpoteesiks on, et ühise hooldusõiguse lõpetamine ning seeläbi ainuhooldusõiguse määramine ühele vanemale ei ole kooskõlas lapse huvidega, sest seadusandlus ei ole täpsustanud lapse huvide tähendust.

Töö põhiprobleemideks on välja selgitada, millistel olukordadel tuleks ainuhooldusõigus anda ühele vanemale, samuti mille alusel ainuhooldusõiguse otsus vastu võetakse ning kas see vastab lapse huvidele. Ning ka, kas vanemate lahuselu järgselt suhtluse korraldamine lahuselava vanemaga vastab lapse huvidele.

Selleks analüüsin Eesti kohtupraktikat ning õiguslast kirjandust, samuti kasutan PKS seletuskirja ning asjakohaseid õigusakte. Kasutasin antud töös ka varasema seaduse pinnalt kirjutatud õiguslajakirjandust. Leian, et selles osas, milles neid kasutasin, ei ole seadus muutunud, kuigi paragrahvid võivad teised olla. Olen töös kasutanud inglise keelset õiguslast kirjandust ning Ameerika Ühendriikides kehtivaid õigusakte. Antud riigi valisin, kuna sarnaselt Eestile lähtutakse seal lastega seonduvates kohtuvaidlustest lapse huvidest, samas on sealne regulatsioon lapse hooldust käsitlevates küsimustes meie omast erinev, ning seega on võimalik neid võrrelda omavahel. Kuna Ameerika Ühendriikides on igas osariigis hooldusõigus iseseisvalt reguleeritud ja arvestades käesoleva töö mahtu, olen käsitlenud vaid mõne osariigi õigusakte.

Antud töös on kasutatud võrdlevat ning analüütilist meetodit.

Töö esimeses peatükis käsitlen vanemate lahuselu tagajärgi, nii faktilisi tagajärgi lapse elus kui ka vanemate hooldusõiguses. Ning millistes olukordades tuleks ühine hooldusõigus ära lõpetada ning kas isikuid, kes aitavad lapse huvide eest seista, suudavad välja selgitada lapse huvid.

Töö teises peatükis käsitlen kriteeriumeid, mille alusel ühine hooldusõigus lõpetatakse ning ainuhooldusõigus ühele vanemale määratakse ning kas need vastavad lapse huvidele.

Töö kolmandas peatükis käsitlen ühise hooldusõiguse lõpetamise tagajärgi. Ehk millised tagajärjed on sellel hooldusõiguseta vanemal ning millised võimalused on tal hooldusõiguse

tagasi saamiseks. Ning kas lahuselava vanema ja lapse suhtlemiskorraldus vastab lapse huvidele.

Sooviksin tänada oma juhendajat Triin Göttigit, kelle soovitused ja asjakohane kriitika on olnud abiks antud töö valmimisel.

1. VANEMATE LAHUSELU TAGAJÄRJED

1.1. Vanemate lahuseluga kaasnevad muutused lapsele

On selge, et vanemate lahkumineku korral toimuvad muutused ka lapse elus. Esiteks lakkab vanematel olemast ühine eluase, seega tuleb otsustada lapse elukoha küsimus. Kui vanemad otsustavad eraldi elama hakata, on neil mitu võimalust kuidas jätkata lapse elukorraldust. Esiteks pendlimudel ehk vahelduv hooldusõigus. Selle korral on lapsed vaheldumisi vanematega ehk neil on vahetuv kodu. Perioodi pikkus on sõltuvuses vanemate kodude vahelise vahemaaga. Kui kodud on lähestikku, siis võib selle pikkus alata poolest nädalast aga väga suurte vahemaade puhul pool aastat. Lapse kooliajal siis vaheldumisi kooliaeg ja vaheaeg. Teiseks residentsimudel, mille puhul on laps ainult ühe vanema juures ehk tal on ainult üks kodu. Samal ajal teine vanem hoolitseb ka lapse eest. Olenevalt asjaoludest on teise vanema hoolitsus erineva suurusega. Kolmandaks pesamudel, mille puhul on kolm majapidamist. Ühes neist on laps pidevalt ja vanemad kolivad kordamööda siis lapse juurde. See mudel võib lapse jaoks ideaalne olla, kuna lapsel on üks kodu ja ta saab jätkata mõlema vanemaga elamist, aga rahalises mõttes kindlasti kõige kulukam ning sobib ainult väga suure sissetulekuga inimestele.⁴

Pendlimudeli ja pesamudeli puhul on tegemist siiski vahelduva ainuhooldusõigusega. Seda seetõttu, et hetkel eraldi elava vanema hooldusõigus, eelkõige siis isikuhooldus on eraldi elamise ajaks takistatud. Samas tähtsaid lapsega seonduvaid asju peavad nad koos otsustama. Residentsimudeli puhul on olenemata hooldusõiguse määramisest tegelikult ka tegemist ainuhooldusõigusega. Samuti on siin teisel vanemal takistatud lapse eest igapäevane hoolitsemine, kuna kooselu ei ole. Tegemist on sellisel juhul pigem suhtlemisõigusega, kuigi ühine hooldusõigus võib olla säilitatud ning lapse jaoks olulisi küsimusi otsustatakse ühiselt.

Viru Maakohus⁵ on oma 1. novembri 2010. aasta otsuses hooldusõiguse määramise kohta öelnud, et laste kasvatamisel on oluline stabiilsus, mille üheks osaks on laste kodu. Lastel peab olema üks kodu, kus nad tunnevad ennast turvaliselt. Harju Maakohus on oma 1. aprilli 2011. aasta lahendis ainuhooldusõiguse määramise kohta seda samuti rõhutanud, arvestades lapse vanust, peab laps õõbima ühes kohas. Peale 5. aastaseks saamist on tal võimalik isa

---

4 A. Lüderitz. Perekonnaõigus. Tallinn: Juura 2005. Lk 326.

5 VMKo 2-09-54846.

juures ööbida igal teisel nädalavahetusel.⁶ Seega kohtud arvestavad laste hooldusõiguse küsimustes ka sellega, et kuigi lapse jagamine vanemate vahel võib vanemate jaoks olla sobivaim lahendus, enamasti peaksid mõlemad vanemad soovima oma last edasi kasvatada, ei pruugi olla see kõige õigem lapse seisukohast. Pidev kolimine ühe vanema juurest teise vanema juurde, erinevad reeglid ja erinev kodune elu võib osutuda lapsele koormavaks ja väsitavaks, isegi kui laps ka ise tahab mõlema vanemaga koos edasi elada. Eriti noorema lapse seisukohast oleks siiski parem ühe kodu omamine, et tekiks turvatunne ning harjuks lahutusjärgse eluga paremini.

1.2. Vanemate lahuselu korral hooldusõiguse teostamine

PKS § 117 reguleerib vanema hooldusõigust. Reeglina kuulub hooldusõigus mõlemale vanemale ning tuleneb põlvnemise faktist. Võib tuleneda ka lapsendamise faktist, ehk hooldusõigus võib kuuluda ka lapsendajale, samuti ka teatud osas hooldus- või kasuvanematele.

Kui omavahel abielus olevad isikud saavad lapse, siis on neil ühine hooldusõigus (PKS § 117 lg 1). Samuti on ka mitteabielus olevatel isikutel last saades ühine hooldusõigus, kui nad isaduse omaksvõtu tahteavaldusel ei avaldanud soovi jätta hooldusõigus ainult ühele vanematest (PKS § 117 lg 2). Seega vanemate hooldusõigus ei ole sõltuvuses vanemate kooseluvormist. Alaliselt lahus elavatel vanematel või ka vanematel, kes muul põhjusel ei soovi hooldusõigust ühiselt teostada, on võimalus taotleda ühise hooldusõiguse lõpetamist (PKS § 137) ehk ainuhooldusõigust. Vanemate avalduse alusel võtab kohus sellekohase otsuse vastu hagita menetluses. Kohus võib arutada ühise hooldusõiguse lõpetamist ka abielu lahutamise menetluses.⁷ Samas kui vanemad ei suuda olulises küsimuses kokkuleppele jõuda, ei pea kohe kohtul laskma ainuhooldusõigus määrata, vaid on võimalik taotleda otsustusõigust selles küsimuses (PKS § 119). Mis oleks vähem vanemaõigusi kahjustav ning väiksem sekkumine ja lahendaks samuti probleemi. Sellises olukorras ei võta kohus nende eest otsust vastu, vaid kohus annab otsustusõiguse vanemale, kes kõige tõenäolisemalt võtab vastu otsuse lapse huve silmas pidades.

---

⁶ HMKm 2-10-50371. 1.04.2011.

⁷ PKS § 137 lg 1.

Ühine hooldusõigus säilib vanematel, kes abielu lahutades ei taotle hooldusõiguse kuuluvuse muutmist⁸. Ning ühine hooldusõigus säilib ka vanemate lahkuminekul, kes küll polnud abielus, aga elasid koos. See on kooskõlas ka CEFL-i printsiibiga 3:10⁹, mis ütleb, et vanemate lahkuminek, olenemata nende kooselu vormist, ei tohiks mõju avaldada vanema kohustustele lapse suhtes.

1.3. Olukorrad, millal tuleks ühine hooldusõigus lõpetada

Kui vanemad lahkumineku järgselt suudavad kokku leppida lapse elukorralduses ja otsusele jõuda lapse kasvatamise küsimustes, ei ole vajalik ainuhooldusõiguse taotlemine. Samas kui vanemad ei suuda kokku leppida lapse elukohas lahuselu järgselt, saab kohtus lasta määrata PKS § 119 järgi otsustusõigus selles küsimus, samal ajal säilitades muudes asjades ühine hooldusõigus.

Olukorras, kus vanemad ei ela koos ja ei kasvata last ühiselt, ei pruugi ühise hooldusõiguse jätkumine ning ühine esindus olla kõige otstarbekam lahendus. Samal ajal ei ole see piisavaks aluseks, et ühelt vanemalt hooldusõigus ära võtta.¹⁰

Kohtud on pidanud põhjendatuks ühise hooldusõiguse lõpetamist, kui vanemate elukohtade vaheline vahemaa on väga suur. Eelkõige siis olukordades, kus üks vanematest elab välismaal. Pärnu Maakohus on oma 23. novembri 2012. aasta otsuses¹¹ ainuhooldusõiguse määramises märkinud, et vanemate ühine hooldusõiguse teostamine ei ole mõeldav ennekoike suure vahemaa tõttu.

Samuti võib olla hea mõte ainuhooldusõigust taotleda, kui vanemate lahuselu järgselt on küll jäetud ühine hooldusõigus, kuid tegelikult teostab hooldusõigust ainult üks vanematest ehk teise vanema suhtlus, hoolitsemine ja kasvatamine lapsega on olnud ebaregulaarne või

---

8 PKS seletuskiri lk 32.

9 CEFL-i printsiibid 3:10 Effect of dissolution and separation. CEFL ehk Euroopa perekonnaõiguse komisjon loodi 1. septembril 2001. aastal eesmärgiga ühtlustada ja harmoniseerida perekonnaõigus Euroopas ning seda Euroopa Liidu kodanike vaba liikumise kontekstis. Komisjon koosneb 22. Euroopa riigist kaasatud ekspertide töögrupist, kes töötasid välja ühtsed Euroopa perekonnaõiguse printsiibid abielu lahutuse ja sellest tuleneva ülalpidamise (Divorce/Maintenance), vanemliku vastutuse (Parental Responsibilities) ning varaliste suhete (Property Relations) kohta. Koduleht: ceflonline.net .

10 PKS seletuskiri lk 34.

11 PMKo 2-12-20158. Antud kaasuses elas isa Saksamaal. Samuti on leidnud HMKm 2-12-6152, kus isa elukohaks oli Brasiilia.

puudub üldse. PKS eelnõu seletuskirjas on öeldud, et hooldusõiguse kuuluvust reguleerivad eeskirjad lähtuvad vanema õiguste ja kohustuste tasakaalustatuse põhimõttest. Mis tähendab, et hooldusõigus peaks kuuluma vanemale niivõrd, kuivõrd vanem lapse kasvatamises ka tegelikult osaleb.¹² Seda on mitmetes kohtulahendites mainitud, et kui tegelikult teostab hooldusõigust ainult üks vanem, tuleks viia õiguslik olukord vastavusse sellega.¹³ Ehk sellises olukorras ei muutu laste senine elukorraldus kuidagi õigusliku olukorra muutmisega.

Ka peetakse vanemate vahelisi suuri lahkkelisid piisavaks põhjuseks ühise hooldusõiguse lõpetamiseks.¹⁴ 5. märtsi 2012. aasta Harju Maakohu lahendis¹⁵, ühise hooldusõiguse lõpetamise kohta, on käsitletud seda põhjust. Antud kaasuses ei suutnud vanemad kokku leppida lapse elukoha ja lasteaia käimise küsimuses. Veel enam ei suutnud nad koos otsustada lapse igapäevase kasvatamise küsimusi. Näiteks millal tuleks last toita, mähkmetest võõrutada, kui tihti peaks mähkmeid vahetama, kas ja kui tihti peaks laps õues käima ja televiisorit vaatama. Antud kaasuses oli üks vanematest esitanud ka videomaterjali ja häälsalvestisi vanemate vahelistest vestlustest. Millest oli tuvastatav, et vanemate vahelised suhted olid äärmiselt pingelised. Seega kohus leidis, et vanematevahelised vastuolud on nii suured, et ühise hooldusõiguse jätkumine ei ole lapse huvides mõistlik. Antud kaasuses on täiesti arusaadav ühise hooldusõiguse lõpetamine, vanemate vaheline suhtlus ei olnud enam normaalne ning sellistes tingimustes, ei saa eeldada, et nad suudavad veel ühiselt lapsi puudutavates asjades kokku leppida. Vanemate vahelisi lahkkelisid peetakse ka piisavalt suureks, kui üks vanem esitab kohtule tõendamatuid halvustusi teise vanema isikuomaduste või lapse kasvatamise oskuste kohta.¹⁶

Samas mitte alati ei otsusta kohus ühise hooldusõiguse lõpetamise kasuks, kui üks vanem soovib ainuhooldusõigust saada. Harju Maakohus leidis oma 28. veebruari 2011. aasta lahendis¹⁷, et puudub alus ühise hooldusõiguse lõpetamiseks olukorras, kus mõlemad vanemad hoolivad pojast ning lapse huvides on antud olukorras säilitada lähedane suhe ka lahuselava vanemaga. Lähedase suhte loomiseks on vajalik tihe ja korrapärane suhtlus lapse ja lahuselava vanema vahel. Kuna antud kaasuses elas laps koos emaga, siis anti lapse emale õigus otsustada lapse elukoht. Antud kaasuses vanemate läbisaamine ei olnud kõige parem, kuid ilmselt siiski piisavalt hea, et säilitada ühine hooldusõigus.

---

12 PKS seletuskiri, lk 32.

13 TMKm 2-10-37919; PMKo 2-10-39193; HMKm 2-10-31412; HMKo 2-10-10961.

14 Sellel põhjusel on lõpetatud ühine hooldusõigus ka VMKo 2-09-54846.

15 HMKo 2-11-40515. Antud kaasuses taotles ema lapse ainuhooldusõigust, isa soovis otsustusõigust lapse viibimiskoha ja lasteaia valikul.

16 HMKo 2-11-40515; VMKo 2-09-54846.

17 HMKm 2-10-57815.

Kohtul on õigus otsustada, kas anda ainuhooldusõigust või siis jätkata ühist hooldusõigust. Hooldusõigust võib anda üle osaliselt või täielikult (PKS § 137 lg 1 lause 1). Riigikohus on öelnud, et vanemate lahuselu puhul tuleks vaadata vanemate ühine hooldusõigus tervikuna üle ning muuta seda vastavalt sellele, kuidas kumbki vanem lahuselu korral tegelikult oma õigusi teostab ja milliseid kohustusi täidab. Ehk siis jaotada vanemate õigusi ja kohustusi nii, et see tagaks lapse huvides parima lahenduse.¹⁸ Näiteks vanemad säilitavad ühise isikuhoolduse aga ainult ühele vanemale kuulub varahooldusõigus. See võib olla olukordades, kus lapsel on vara ning üks vanematest on pädevam oma tööalaste teadmiste tõttu vastu võtma varaga seotuid otsuseid, ning ainuhooldusõiguse olemasolu lihtsustaks varaga seotud otsuste tegemist.

Kohtupraktikas enamik ühise hooldusõiguse lõpetamise menetlusi sisaldas ühe vanema soovi saada ainuhooldusõigus, kuna teine vanem ei osale lapse või laste kasvatamises, ning seega ka teine vanem oli sellega nõus.¹⁹ Ainult vähestel juhtudel taotlesid mõlemad vanemad ainuhooldusõigust.²⁰ Seega kohtupraktikas ei ole väga suurt võrdlust vanemate sobivuse vahel ainuhooldusõiguse määramiseks. Seda võib vaadata hea asjaoluna, et kui tegemist on sobivate vanematega, siis peale lahkuminekut jäetakse ühine hooldusõigus ja ka ühiselt hoolitsetakse lapse eest. Kuid samas ühise hooldusõiguse jätkumine ei tähenda, et ka tegelikult hoolitsetakse lapse eest ühiselt edasi.

Ainuhooldusõiguse määramisel peab kohus eelkõige lähtuma lapse huvidest. Samas lapse huvide printsiibi abstraktsusest ja kindla tähenduse puudumise tõttu on kohtul suhteliselt suur kaalutusõigus. See võib omakorda luua olukorra, kus tehakse palju subjektiivseid otsuseid, mis on mõjutatud isiklikest eelarvamustest ja seetõttu, et ei saada aru lapse arengust.²¹ Seega tuleks kindlaks määrata täpsed kriteeriumid, millest kohus peab lähtuma hooldusõiguse määramisel, et vähendada kohtuniku suvast tehtud otsuseid. Otsustuskriteeriumid seab kohtule PKS § 137 lg 3 - tuleb arvesse võtta kummagi vanema vaimset ja majanduslikku valmisolekut lapse kasvatamiseks, hingelist seotust lapsega ja senist pühendumist lapse eest hoolitsemisele ning lapse tulevase elamistingimusi.

Vanemate avaldust ainuhooldusõiguse seadmiseks ei rahuldata, kui vähemalt 14. aastane laps vaidleb sellele vastu. Samuti kui ainuhooldusõiguse andmine ühele vanemale ei ole

---

¹⁸ RKTko 3-2-1-45-11.

¹⁹ HMKo 2-10-10961; TMKm 2-10-37919; PMK 2-11-36445.

²⁰ HMKm 2-10-57815; HMKm 2-10-50371.

²¹ J. DeWitt Gregory, Peter N. Swisher, Sheryl L. Understanding Family Law. Newark, NJ : LexisNexis, 2001. Lk 421.

vastavuses lapse huvidega (PKS § 137 lg 2).

1.4. Lapse huvide kaitsjad

1.4.1. Erinevad huvid hooldusõiguse vaidlustes

Vanemate lahkuminekul on lapsel enamasti kaks huvi. Esiteks on laps huvitatud lähedase suhte säilitamisest mõlema vanemaga. Teiseks soovib laps konflikte vältida. Mille kombinatsioon sisaldub enamus lastel soovis, et vanemad jälle koos elaksid ja ära lepiksid. Vanemate huvi seevastu ei ole nii selge. Vanemate võitlus lapse pärast võib tuleneda mitmest asjaolust. Näiteks soov säilitada lähedast suhet lapsega ning ka edaspidi elada koos lapsega. Samuti võib vanem võidelda lapse pärast, et vähesel määral või üldse välistada ülalpidamist lapsele. Ning ka soovist, et teine vanem last endale ei saaks.²² Seega olukorras, kus vanemad võitlevad lapse pärast, ilmselgelt mõlema vanema huvid ei kattu lapse huvidega, on lapsel vaja kedagi, kes tema huvide eest seisaks. Hooldusõiguse määramise vaidlused on hagita perekonnaasjad²³, kus menetlusosalisteks on avaldaja ja muud asjast puudutatud isikud²⁴, kelle kaasab kohus omal algatusel.²⁵ Kohus saab määrata lapsele oma esindaja²⁶ ning samuti peab kohus kaasama valla- või linnavalitsuse²⁷, et aidata kaasa lapse huvide välja selgitamisele ning lapse jaoks parima lahenduse leidmisele.

1.4.2. Eestkostesutus

TsMS § 552 lg 2 järgi peab kohus alaealist puudutavas menetluses küsima valla- või linnavalitsuse seisukohta. Lastekaitsetöö kohalikus omavalitsuses sisaldab lisaks muule laste õiguste ja huvide esindamist kohtus. Lastekaitsetöö tegemiseks võtab omavalitsus tööle lastekaitsetöötajad või sotsiaaltöötajad, kelle konkreetsed ülesanded sõltuvad omavalitsusest.²⁸

---

22 A. Lüderitz. Lk 325.

23 TsMS § 550 lg 1 p 2

24 TsMS § 198 lg 1 p 3

25 TsMS § 198 lg 3

26 TsMS § 219 lg 2

27 TsMS § 552 lg 2

28 E. Korp, R. Rääk. Lastekaitsetöö kohalikus omavalitsuses. Käsiraamat. Sotsiaalministeerium ja Tervise Arengu Instituut. Tallinn. 2004 lk 2. Kättesaadav internetis:

Kohtu pöördumisel valla-või linnavalitsuse poole algab lastekaitsetöötaja juhtumitöö.²⁹ Lastekaitsetöötajal puudub kindel juhend, kuidas sellises olukorras käituda, kuid praktikas on välja kujunenud teatud käitumine – kodu külastamine, lapsega vestlemine ja mõlema vanemaga vestlemine.³⁰ Lastekaitsetöötaja koostab arvamuse, kaaludes kõiki poolt- ja vastuargumente ühise hooldusõiguse lõpetamise ning ainuhooldusõiguse määramise kohta, järgides siinjuures rangelt lapse huve.³¹ Lastekaitsetöötaja otsustada on millist informatsiooni ta kohtuga jagab ja kui suures ulatuses. Seejuures võib lastekaitsetöötaja olla kursis antud pere tegemiste ja probleemidega varasemast. Kuid seejuures ei ole kõik kohtunikud kursis olnud juhtumikaartidest, mis sisaldavad varasemat informatsiooni antud pere kohta ning seetõttu pole osanud ka küsida seda. Leitakse, et selline informatsioon oleks kasulik. Samuti kohtunikud on leidnud, et perede puhul, kus on olnud varasemalt juba probleeme, peaks selline kaart olema olema ning tuleks kaasuse läbivaatamisel kasuks, kuna kohtunikud kohtuvad antud perega esmakordselt ning ei tea antud pere tausta.³² Sellises olukorras, kus kohtunik pole kursis antud pere varasemate probleemidega, võib juhtuda, et kohtunik ei võta vastu otsust, mis täielikult vastab lapse huvidele, kuna ei tea pere kohta olulisi asjaolusid. Autor arvab, et lastekaitsetöötajal peaks olema kohustus anda sellises olukorras kohtule edasi kõik tähtsad pere kohta käivad materjalid, et kohus saaks ise otsustada, millist asjaolu tähtsaks lugeda ning millist mitte, ning otsuse teha teadlikumana perekonna oludest.

1.4.3. Lapse esindaja

Kohus võib määrata ühise hooldusõiguse lõpetamise menetluses lapsele esindaja.³³ Lapse esindaja määramise eesmärgiks on lapse huvide eest seismine ning ka vanematele nende lapse

---

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/lapsed/lastekaitse/Lastekaitsetoeotaja_2_Okasiraamat.pdf

29 E. Korp, R. Rääk lk 23. Juhtumitöö ehk klienditöö tähendab juhtumipõhist lähenemist. Juhtumitöö sisaldab usaldussuhtel põhinevat vahetut kontakti lapse ja tema perekonnaga, nõustamist, nõupidamisi, kokkuleppeid, probleemide lahendamist, psühhosotsiaalset nõustamist (taastumisele ja iseseisvuse suuredamisele suunatud nõustamine, kliendi tugevate külgede rõhutamine), seadusest tulenevate vajalike meetmete rakendamist ja järelvalvet.

30 K. Valma. Lapse prima huvi väljaselgitamine tsiviilkohtumenetluses vanematevahelistes hooldusõiguse vaidlustes. Magistr töö. Tallinna Ülikooli Sotsiaaltöö Instituut. Tallinn 2012. Lk 82

31 E. Korp, R. Rääk lk 56

32

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57586/Lapse+%E4rakuulamine+tsiviilkohtumeneftuses+vanematevahelistes+hooldus%F5iguse+vaidlustes.pdf> lk 20

33 TsMS § 219 lg 2 - Perekonnaasjas võib kohus määrata tsiviilkohtumeneftusteovõimetule isikule teda puudutavas menetluses esindaja, kui see on vajalik tsiviilkohtumeneftusteovõimetu isiku huvide kaitseks.

õiguste selgitamine.³⁴ Lapse huvide kaitseks määrab kohus lapse esindajaks advokaadi riigiõigusabi seaduses sätestatud korras. Kohtule nimetab advokaadi Eesti Advokatuur, kes tagab ka advokaadi osavõtu menetlusest.³⁵

Lapse esindamine kohtus peaks sisaldama endas antud menetlusega tutvumist, vestlust lapse ja vanematega, kodukülastust ning kohtus esindamist. Sisuliselt sama, mida teeb eestkostetasutuse töötaja.³⁶ Seega toimuks sarnase tegevuse kordumine. Autori arvates on see pigem positiivne nähtus, kuna sellisel juhul toimub justkui kahekordne kontroll ning kummagi isiku poolt enda subjektiivne eelarvamus ning suva järgi arvamuse esitamine, võib seetõttu väheneda. Ühelt poolt teadmisega, et keegi teine teeb samuti seda tööd, ehk vajadus põhjalik olla ning teiselt poolt, kui ongi ühe isiku isiklikest veendumustest tulenev arvamus, siis on ka teistsugune võib-olla ka objektiivsem arvamus kohtule esitatud. Samas võib see tekitada ka olukorra, kus mõlemad isikud teavad, et toimub topelt kontroll ning üks või mõlemad ei tee tööd nii põhjalikult, kuna on ka teine, kes sama tööd teeb. Peetakse probleemiks, et esindaja poolt toimub arvamuste dubleerimine lastekaitsetöötajaga ning advokaatidel puudub vastav väljaõpe ning rolli määratlev juhend, mistõttu puudub ka ühtne praktika.³⁷

Hooldusõiguse määramine on lapse jaoks üks olulisemaid ja ka traumeerivamaid protsesse. See protsess sisaldab endas muuhulgas kindlaks tegemist, kas vanemad on last hooletusse jätanud või väärkohelnud. Menetluse käigus advokaadid ja kohtunik otsustavad eelneva ning kas vanem saab lapsega koos elada ajutiselt või jäädavalt, seega on see lapse jaoks väga olulise tähtsusega ning võib olla ka väga traumeeriv.³⁸

Lapse esindaja eesmärgiks on lapse huvide eest seismine, seega peavad nad välja selgitama, mis on konkreetsel juhul konkreetse lapse huvides. Last ära kuulates, tuleks näha kaugemale, kui ainult lapse väljendatud soovis edaspidi ühe vanemaga koos elada, et teada saada, mis sellise soovi põhjuseks on. Näiteks vanemate lubadus selle ütlemise eest midagi vastutasuks saada või hoopis vanema mõjutus või näiteks hirm vanema või vanemate ees. Ehk advokaadil tuleb näha kaugemale lapse ütlusest, et välja selgitada lapse tegelik huvi.³⁹ Selle jaoks peaks kindlasti advokaatidel olema vastav väljaõpe, et tunda ära väärkoheldud laps, hinnata lapse

---

34 K. Valma. Lk 82

35 TsMS § 219 lg 5.

36 K. Valma. Lk 82

37 K. Valma. Lk 82.

38 M. L. Breger Against the Dilution of a Child Voice in Court. *International & Comparative Law Review* no 20 (2010). Lk 181.

39 M. L. Breger Lk 191.

heaolu, tunda lapse arengut ning psüühikat. Kindlasti ei ole piisav sellest, kui advokaat on varasemalt kokku puutunud lastega ainult vanemana.⁴⁰

Kui suurema lapse puhul on lapse tahet võimalik selgeks teha last ära kuulates ning temaga rääkides, siis lastega, kes pole võimelised oma arvamust avaldama, kas vanuse või puude tõttu, on keeruline mõista advokaadi rolli lapse huvide eest kaitsmisel. Sellise lapse puhul ei ole selge, kuidas lapse huvi välja selgitati ning kas seistakse antud lapse huvide eest või advokaadi enda siseveendumuse eest, mida ta lapse huvides olevaks peab. Samas on võimalik väikelast kuulates ning jälgides välja selgitada tema huvid. Juhul kui lapse advokaat ei saa lapsega kokku, kuna laps ei oska ennast väljendada, siis pigem on õigustatud lapse advokaadi puudumine.⁴¹ Kuid väikelapse huvide väljaselgitamiseks on ilmselgelt vaja õpet lapse psüühika ning arengu kohta, sest vastasel juhul on see keeruline ning pigem sellise arvamuse puhul on siiski tegemist antud advokaadi enda siseveendumusega.

Juhul, kui on tegemist suure lapsega, kes suudab oma arvamuse ise kohtule välja öelda ning ka seda põhjendada, siis pigem ei olegi vajadust lapse advokaadi järgi. Kuid olukorras, kus on tegemist väiksemate lastega, kes ei suuda end ise väljendada või ei väljenda oma õiget arvamust, tuleks kaasata keegi, kes aitaks lapse huvi välja selgitada. Kuid olukorras, kus advokaatidel puudub vajalik väljaõpe ning juhend käitumiseks, jääb selgusetuks, kuidas nad saavad välja selgitada lapse huvid ja seega lapse soovi kohtus kaitsta.

---

40 R. Laugus. Lapse ärakuulamine perekonnavaidlustes. Magistritöö. Tallinn 2012. Lk 55.

41 M. L. Breger lk 189-190.

2. OTSUSTUSKRITEERIUMID, MILLEST TULEB LÄHTUDA ÜHISE HOOLDUSÕIGUSE LÕPETAMISEL

2.1. Lapse huvid

Lapse huvides on kindlasti mõlema vanemaga koos elamine. Kuid olukorras, kus vanemate omavaheline läbisaamine on halb, on pidevad tülid ning vanemad ei soovi enam koos elada, ei ole selline elukorraldus enam lapse huvides. Juhul kui vanemad otsustavad lahku minna, ei ole lapsel võimalik end sellises olukorras ise kaitsta ja oma huvide eest seista. Selleks ongi hea lapse huvide printsiip⁴², millest kohus peab lähtuma lapsega seotud kohtuvaidlustes.

Lapse huvid tuleb hooldusõiguse määramise küsimuses esikohale seada, kuid samas ei ole täpselt reguleeritud, mis need lapse huvid siis on. Seetõttu on seda palju kritiseeritud, kuna lapse parimate huvide⁴³ printsiibi tähendus on laialivalgus, abstraktne, väärtusetu ja mitte midagi ütlev lapse parimate huvide kohta. Samas võib seda näha pigem juhisenä, sest varasemalt lähtuti vanemate huvist.⁴⁴ Sellest tuleb küll lähtuda, kuid hooldusõiguse küsimustes tuleb arvestada ka muude huvidega, mille sätestab PKS § 137 lg 3.

Esmalt peab kohus siinkohal kaaluma, kas lapse huvidele vastab rohkem ainuhooldusõiguse määramine või ühise hooldusõiguse jätkumine (PKS § 137 lg 2 p 2).

Kohtud ei ole küll täpselt öelnud, mis on lapse huvides, aga on öelnud seevastu, mis ei vasta lapse huvidele. Lapse huvidega ei ole kooskõlas lapse viimine teise riiki, lapsele võõrasse keelekeskkonda. See põhjustaks lapsele suurt ebakindlust, viies lapse eemale kodusest keskkonnast ja tema jaoks võõrasse keskkonda.⁴⁵ Ehk sellest saab järeldada, et lapse huvides on tagada talle stabiilne elukeskkond ning siit tuleneb ka järjepidevuse põhimõte⁴⁶. Mis tähendab, et eelkõige peaks säilitama lapsele võimalikult sarnase elu võrreldes vanemate lahkuminekuga eelsele perioodile või siis kohtuistungiga eelsele perioodile.

Kohtud on nõustunud seisukohaga, et kui vanem ei osale lapse kasvatamises ja tal puudub

---

42 PKS § 123.

43 Näiteks USA-s on kasutusel the best interest of the child.

44 K. Boele-Woelki, T. Sverdrup. European Challenges in Contemporary Family Law. Antwerp (etc.) : Intersentia, 2008. Lk 60.

45 HMKo 2-11-59062.

46 Järjepidevuse põhimõtet käsitletakse pikemalt lapse tulevase elukorralduse alapeatüki all.

igasugune ülevaade lapse tegemistest ja huvidest, ei saa see vanem last esindades lähtuda lapse huvidest.⁴⁷ LaKS⁴⁸ § 3 alusel on lastekaitse põhimõtteks alati ja esikohal laste huvid. Ja sama seaduse § 8 järgi on lastel õigus peale elu ja tervise, õigus arengule ja heaolule. Seega vanem, kellele lapse ainuhooldusõigus määratakse, peab olema võimeline suutma tagada lapse arengu ja heaolu. Muuhulgas võimaldada tal käia sobivates huvialaringides ja temale sobivas koolis. Seega peab vanem olema kursis lapse huvide ja soovidega, et teha vastavaid otsuseid lapse huve arvestades. Seda saab teha siiski ainult see vanem, kes ka tegelikult hoolitseb lapse isiku eest ning tunneb last.

USA-s on samuti kasutusel lapse huvide printsiip ühele vanemale lapse hoolduse määramisel. Mõned osariigid on määranud selle juhendina, millest lähtuda lapsega seotud kohtuvaidlustes.⁴⁹ Näiteks Arkansases⁵⁰ määratakse vanemale lapse hooldus⁵¹ ilma vanemate sugu arvesse võtmata, vaid ainult lapse heaolu ja parimaid huve silmas pidades. Mõned osariigid annavad seevastu detailse nimekirja kohtule juhendumiseks või olulised faktorid, millest kohtud peavad lähtuma lapse parimate huvide määramisel. Minnesota osariigis⁵² peavad kohtud kaaluma järgmiseid faktoreid, et kindlaks teha lapse parimad huvid:

1. vanemate soovid lapse hoolduse määramiseks;
2. lapse mõistlikud eelistused, kui kohus peab last piisavalt vanaks, et eelistust anda;
3. lapse esmane hooldaja;
4. lapse lähedus kummagi vanemaga;
5. läbikäimine ja suhted lapsel vanema või vanematega, õdede ning vendadega ja iga teise isikuga, kes võib oluliselt mõjutada lapse parimaid huve;
6. lapse harjumine kodu, kooli ja kogukonnaga;
7. ajavahemik, millal laps on elanud stabiilses, rahuldavas keskkonnas ja soov säilitada järjepidevust;
8. eksisteeriva perekonnaühenduse või väljapakutud kodu püsivus;
9. kõikide seotud isikute vaimne ja füüsiline tervis;
10. mõlema poole suutlikkus ja võime pakkuda lapsele armastust, kiindumust ja juhendamist, lapse hariduse jätkamine, lapse kasvatamine lapse kultuuri ja religiooni

---

47 HMKo 2-11-59062.

48 Lastekaitseseadus RT I, 21.03.2011, 50.

49 DeWitt Gregory, lk 443-444.

50 Arkansas Code Title 9 - Family Law Subtitle 2 - Domestic Relations Chapter 13 - Child Custody and Visitation Subchapter 1 - General Provisions § 9-13-101 - Award of custody. (a) (1) (A) (i).

51 Custody on see USA-s.

52 Minnesota Statutes. Chapters 245-267- Public Welfare and Related Activities. Chapter 257- Children; Custody, Legitimacy Section 257.025 – Custody Disputes. (a).

või usutunnistuses, kui neid on;

11. lapse kultuuriline taust;

12. kui on toimunud koduvägivald, mis on olnud vanemate vahel, siis vägivallatseja tegude mõju lapsele.⁵³

See on päris detailne juhend, mida kohtul kaaluda. Kindlasti igas kaasuses pole põhjendatud nii põhjalik kaalumine, eriti veel juhtudel, kus ainult üks vanematest soovib saada ainuhooldusõigust ning teine on sellega nõus. Eesti kohtupraktikas on siiski suur osa ainuhooldusõiguse taotlemise kaasustest sellised, kus ainult üks vanem seda soovib ning teine vanem, kas ei vaidle sellele vastu või nõustub sellega.⁵⁴ Seega sellisel juhul ei oleks tõesti nii põhjalik kaalumine vajalik. Aga samas sellised täpsed kriteeriumid vähendavad kohtu suva järgi hooldusõiguse määramist. Loomulikult ka Eestis on võimalik kohtul kõiki neid asju kaaluda, aga see sõltub siiski ainult kohtunikust endast, kas ta soovib anda tähtsust näiteks sellele, kuidas laps saab läbi oma õdede või vendadega, või kohus peab seda ebavajalikuks. Samas on Viru Maakohtu 1. novembri 2011. aasta kohtulahendis⁵⁵ välja toodud laste esindaja arvamus, et lapsi ei tohiks eraldada ning antud juhul ei eraldatudki. See näitab, et kohtud siiski arvestavad õdede ja vendade vahelise suhtega, kuigi antud lahendis kohus lähtus laste soovist oma elukoha määramisel. Prantsuse Civil Code 371-5 ütleb, et last ei tohiks lahutada tema õdedest või vendadest, erandiks on juhud, kui neid on võimatu koos hoida või lapse huvid vajavad teistsugust lahendust. Juhul kui nad lahutatakse üksteisest, määrab kohtunik kindlaks nende kokkusaamiste üksikasjad.⁵⁶ Samuti tuleks ka Eestis lahendada õdede ja vendade vahelised suhtlused, et juhul, kui ei saa neid kokku jätta, siis ei tohiks laste elust täielikult nende õdesi ja vendi ära kaotada, vaid sarnaselt lahus elavale vanemale määratakse suhtlemiskorraldus. Ning samuti tuleks jälgida, et lapsed ei tohiks eraldi elada ainult põhjusel, et kumbki vanem ei peaks üksteisele ülalpidamist maksma. Ehk olukorras, kus on siiski võimalik jätta lapsed kokku elama, siis peakski nii tegema, et lapse elu võimalikult sarnaselt saaks edasi minna, ning poleks rohkem kaotusi lähedase inimese näol.

Antud nimekirjas ei ole märgitud vanemate majanduslikku seisu, mis on Eestis samas olemas kahes punktis: vaimne ja majanduslik valmisolek ning lapse tulevased elutingimused⁵⁷. Teine

---

53 Mõlema osariigi õigusaktid on kättesaadavad internetis: law.justia.com .

54 Näiteks: PMKo 2-12-20158; PMKo 2-11-36445; TMKm 2-12-2666; HMKo 2-11-41709; HMKm 2-11-56654

55 VMKo 2-09-54846.

56 Boele-Woelki, K., Braat, B., Curry-Sumner, I. European Family Law in Action. Volume III: Parental Responsibilities. Antwerp-Oxford: Intersentia, 2005. Lk 480.

57 PKS § 137 lg 3.

küll otseselt ei ole vanema majanduslikku olukorda analüüsiv, aga inimeste elutingimused on eelkõige sõltuvad rahalistest võimalustest. USA-s ei ole võetud aluseks majanduslikku külge hooldusõiguse ühele vanemale määramiseks ühest küljest juba seepärast, et ühe vanema halvemat majanduslikku positsiooni kompenseerib teise vanema lahutusjärgne ülalpidamine (spousal support) ja lapse ülalpidamiseks antud elatis (alimony)⁵⁸. Samuti ilmselt seetõttu, et majanduslikku külge ei peeta oluliseks, otsustades kumb vanem sobib paremini last kasvatama. Autor arvab samuti, et vanemate majanduslik seis ei tohiks rolli mängida hooldusõiguse määramisel ühele vanemale, sest see ei ole seotud lapsekasvatamise oskustega, ning majandusliku poole peaks ka Eestis kompenseerima ülalpidamine lapsele. Oluline peaks olema vanema suhe lapsega ning vanema varasem pühendumine lapsele ning vanema vaimne valmisolek lapse kasvatamiseks.

Varasemalt oli USA-s kasutusel lapse hoolduse määramisel õrna ea eeldus⁵⁹, mille järgi tuli eelistada väikelaste määramist ema juurde. Ühes kohtuotsuses *Freeland v Freeland*⁶⁰ öeldi, et ema armastus on domineeriv iseloomuomadus ka kõige nõrgemate naiste puhul ja üldiselt on see tugevam isa kiindumusest ühiste järglaste vastu, samuti vajab laps ema hoolt rohkem isa omast. Kuid selle kasutamisest on loobutud, kuna see printsiip ei ole kooskõlas laste huvidega.⁶¹ See printsiip diskrimineeris isasid. Autor arvab, et kui ema vastab siiski teatud miinimumnõuetele, ei tohiks väikelast emast eraldada, isegi kui isa võiks olla võimekam vanem. Seetõttu et väikesel lapsel on emaga enamasti lähedasem suhe. Lähedasem suhe algab enne lapse sündi lapse seotusest emaga ning üldjuhul jätkub peale sündi. Selline side ei saa tekkida isa ja lapse vahel ning öelda, millal väikelapsele isa muutub sama oluliseks kui ema, on ääretult keeruline. Ja väikelast eemaldada emast, kes on enamasti väikelapsele kõige olulisem isik, võib olla, ja ilmselt ka on, lapsele ääretult traumeeriv ning ei saa kuidagi olla kooskõlas lapse huvidega. Loomulikult on vanematel võrdsed õigused lapse suhtes, aga lapse huvid on antud olukorras olulisemad ning ainuhooldusõiguse määramises määrav printsiip. Ka CEFL-i printsiip 3:7⁶² ütleb, et laste huve tuleb kaitsta olukorras, kus need ei ühti hooldusõiguslike isikute huvidega. Loomulikult tuleks antud printsiibi kasutamisel kontrollida ema sobivust lapse ainsaks hooldajaks ja juhul kui ema ei ole sobiv, siis isa kontrollima hakata ja tema sobivuse korral laps isale määrata. USA-s siiski ei lähtunud enam antud

---

58 S. Donovan. Child Custody. <http://sherridonovan.com/children.html>. S. Donovan on New York's advokaat, kes peamiselt tegeleb laste hooldusõiguse ja ülalpidamise määramise kaasustega.

59 The tender year presumption 1916.

60 159 P. 698 (Wash. 1916).

61 DeWitt Gregory, lk 445.

62 <http://ceflonline.net>.

printsiihist ning seejärel võeti seal kasutusele esmase hooldaja eelduse printsiip⁶³, mis on sooneutraalne. Kuid ka sellega saab enamasti lapse hoolduse endale ema, kuna ema vastab enamasti lapse esmase hooldaja kriteeriumitele. Kohus on Garska v McCoy⁶⁴ öelnud, et eelistatakse esmast lapse hooldajat, kui ta vastab miinimumnõuetele, et olla sobiv vanem, olenemata vanema soost. Menetlev kohus teeb kindlaks, kumb vanem on võtnud esmase vastutuse, *inter alia*, läbi viia järgmised vanema hoolitsemise kohustused:

1. söögi valmistamine;
2. pesemine, välimuse eest hoolitsemine ja riietamine;
3. riiete ostmine, pesemine ja hoolitsemine;
4. ravimine, arsti juurde viimine;
5. omavanustega suhtlemise korraldamine peale kooli, sisaldades transporti sõprade juurde või näiteks hobiringide kohtumised;
6. lapsehoidja ja lapse päevahoiu korraldamine;
7. õhtul lapse magamapanek ja hommikul äratamine;
8. lapse distsiplineerimine, käitumise õpetamine ja nt potitreening;
9. harimine, seal hulgas religioosne, kultuuriline, sotsiaalne jne;
10. elementaarsete oskuste õpetamine, seal hulgas lugemine, kirjutamine, arvutamine.⁶⁵

Kõik need kriteeriumid näitavad, kes on tegelikult lapse eest siiani hoolitsenud. Ning kui see on olnud ainult ühe vanemapoolne hooldamine, ükskõik mis põhjusel, siis ei saa eeldada, et teine vanem järsku hakkaks lapsega tegelema või oskakski. Ühine hooldusõigus tähendab, et mõlemal vanemal on võrdselt õigus ja kohustus hoolitseda oma alaealise lapse eest (PKS § 116 lg1). Laste kasvatamine ei ole ema eksklusiivne hobi ja isad ei tohiks sellest hoidumisel tuua vabanduseks perekonna ülalpidamist⁶⁶. Ning kui eelnevalt on see olnud ainult ema ülesanne seetõttu, et isa on perekonda pidanud ülal pidama, ei saa eeldada, et isal oleks järsku rohkem aega lapsega tegelemiseks. Samuti sellises olukorras on ilmselt ka ema ja lapse suhe tunduvalt lähedasem isa ja lapse omast. Samas on see printsiip rohkem kooskõlas lapse huvide kriteeriumiga, kuna alati ei pruugi lapse esmane hooldaja ema olla, seega sellisel juhul ei oleks õigustatud hooldusõiguse emale andmine. Ning selle puhul ei saa kahjustada lapse huvid sellega, et antakse hooldusõigus vanemale, kes ei ole lapsele kõige lähedasem isik.

---

63 The primary caretaker presumption.

64 278 S.E. 2D (W. Va. 1981).

65 DeWitt Gregory, lk 448-449.

66 T. Kalmet, P. Mõistlik International Encyclopaedia of Laws. Estonia. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009. Lk 106.

Lapse huvi on kriteerium, millest kohus peab lähtuma esmaselt ja samas ka siis, kui kõik ülejäänud argumendid ei määra ära, kumb vanem sobib rohkem. Samas kuskil ei ole defineeritud lapse huvide tähendust. Seega sõltub väga palju kohtunikust endast, mida ta peab antud juhul lapse huvidega kooskõlas olevaks ning milliseid kriteeriume ta arvestab lapse huvide määratlemisel. Seega peaks olema antud ette täpsem juhised, millest kohtud peavad lähtuma lapse huvide määratlemisel, et igas kaasuses saaks ka tegelikult lähtunud lapse huvidest mitte antud kohtuniku isiklikust siseveendumusest või suvast.

2.2. Vanema vaimne ja majanduslik valmisolek lapse kasvatamiseks

Vanema vaimse ja majandusliku valmisoleku all mõeldakse vanema oskust ja tahet last kasvatada ja ka majanduslikku võimekust lapse eest hoolitseda. Kohtud arvestavad siin all ka varasemat hoolitsust lapse eest, ehk vanemat peetakse vaimselt ja majanduslikult valmis oma last kasvatama, kui ta on siiani sellega hakkama saanud.⁶⁷

Vaimse valmisoleku all peaks silmas pidama ka vanema iseloomu. Vanem peaks olema kohusetundlik ning suutma tagada lapsele stabiilse elu⁶⁸. Vanem peaks lapse kasvatamisel arvestama lapse eripärade ja vajadustega, ning neist lähtuvalt tagama lapsele sobiva hariduse ja arenemise võimalused⁶⁹. Samuti vanem peaks suutma last kaitsta ohtude eest ning tagama talle vajaliku järelevalve⁷⁰. Selle tegemiseks peab vanem olema kursis lapse tegemistega ning tundma last, mis ei ole võimalik vanema puhul, kes seni pole osalenud lapse kasvatamises. Seega oleks õige vanema vaimse valmisoleku puhul arvestada seda, kas vanem on varasemalt hoolitsenud lapse eest.

Vaimse valmisoleku puhul peaks siiski arvestama vanema eluviisi. Näiteks kui vanem töötab päevas siiski väga suure osa ajast ning tal on tööga seoses palju reisimisi, siis pigem ei sobi ta lapsele ainsaks hooldajaks. Samuti tuleks selle all arvestada vanema sõltuvusi. Näiteks kui vanem kuritarvitab alkoholi, siis ei ole ta võimeline lapse eest hoolitsema ega last ülal pidama⁷¹.

---

⁶⁷ HMKo 2-11-41709, TMKm 2-10-37919.

⁶⁸ Mille vajadust on rõhutanud ka VMKo nr: 2-09-54846.

⁶⁹ LaKS § 39 Lapse õigus haridusele.

⁷⁰ PKS seletuskiri lk 33.

⁷¹ Seda on öeldud ka HMKo 2-10-44472.

Autor arvab, et vanema majanduslik valmisolek lapse kasvatamisel ei ole sobiv ainsaks aluseks, et ühele vanemale lapse ainuhooldusõigus määrata. Esiteks hooldusõiguse kaotamine ei võta ära teiselt vanemalt ülalpidamise kohustust, mis tuleneb PKS § 96 ja § 97. Ülalpidamise suuruse määramisel arvestatakse lapse õigustatud vajadustega ning lähtutakse tema tavalisest elulaadist⁷². Ehk sellest saab järeldada, et arvestatakse lapse elatustasemega vanemate kooselu ajal ehk lapse elatustase ei tohiks sellega võrreldes oluliselt langeda. Arvestatakse lapse kõikide eluvajadustega, sealhulgas tema võimete ja kalduvuste kohase hariduse ja kutsealase ettevalmistusega seotud kulutusi, ning ka tema kasvatamise kulutusi⁷³. Seetõttu ei tohiks ühe vanema majanduslik kindlus nii suurt rolli mängida, kuna teine vanem peab niikuinii hoolitsema oma lapse eest. Ja fakt, et koos olles oleks tal nii öelda majanduslikult kindlustatuma vanemaga suuremad võimalused, ei tohiks olla argumendiks. Riigikohus on öelnud, et kuigi vanematel on võrdsed õigused ja kohustused lapse kasvatamisel, ei tähenda see seda, et nad peaksid võrdses summas last ülal pidama. Vanemate varaline seisund võib olla erinev. Elatise määramisel tuleb arvesse võtta vanemate varalist olukorda. Ning suurema sissetulekuga vanemale võib määrata elatis suuremas ulatuses, kui suudab ülalpidamiseks vahendeid anda teine vanem.⁷⁴ Pigem siis võrdsus vanemate ülalpidamiseks tähendab, et vanemad peaksid panustama lapse ülalpidamisesse proportsionaalselt oma varalise seisundiga⁷⁵. Kuna vanema poolt lapsele ülalpidamise andmine ei tohiks oleneda lapse elukohast ehk vanem peab võimaldama oma lapsele head elu ka siis, kui lapse elukoht on teise vanema juures. Ja sellisel juhul, kui laps ei ela vanemaga koos või vanem ei osale lapse kasvatamises, peabki vanem täitma ülalpidamise kohustust elatise maksmise teel⁷⁶. Vastuväiteks võib muidugi öelda, et miks peaks majanduslikult kindlustatum vanem maksma teisele vanemale ülalpidamist. Kuid elatis on mõeldud ainult lapsele ning sellest kasu peaks saama ainult laps⁷⁷. Vanemal on võimalus ise hoolitseda selle eest, et lapsel oleks võimalikult head ja korralikud asjad, ning samuti saab teine vanem lapsele otse anda taskuraha. Vanemate lahkuminekuga kaasneb enamasti ka mingisugune vara jagamine, ning seega ei tohiks üks vanematest täiesti ilma mingisuguse varata olla ja teine nii palju paremal majanduslikul järjel olla.

Majanduslik valmisolek on väga keeruline autori arvates määratlada, seetõttu, et see võib

---

⁷² PKS § 99 lg 1.

⁷³ PKS § 99 lg 2.

⁷⁴ RKTKo 3-2-1-7-05.

⁷⁵ V. Turkin Perekonnaõiguslikud kohtuvaidlused. Tallinn: Agiaator, 2007. Lk 66.

⁷⁶ PKS § 100 lg 2 lause 1.

⁷⁷ Mida sätestab PKS § 100 lg 2 lause 2.

muutuda väga kiiresti. Näiteks olukorras, kus ühel vanemal hetkel ei ole tööd, näiteks üks vanem on olnud kooselus koduperenaine. Siis seetõttu kohe teisele vanemale lapse ainuhooldusõiguse andmine ei ole alati õigustatud. Eriti veel, kuna koduperenaise puhul tegeles siiski tema laste kasvatamisega. Töö otsimine võib küll aega võtta, aga ei saa eeldada, et teine vanem tööd ei leia. Töö saamisega vanema majanduslik olukord paraneb, aga lapse seisukohast ei ole kindlasti mõistlik ega soovitatav kogu aeg kohtus käia lapse hooldusõiguse määramisel. Samas vanem, kellel hetkel on töö, võib sellest samuti ilma jääda ning seega ainult sellest lähtuma ei peaks. Kohus⁷⁸ on aga määranud lapse emale, kuna isal puudus sissetulek pikema aja vältel peale lahkuminekut ning polnud ka elukohta, kus oleks lapsele vajalik mööbel, erinevalt emast. Seega kohus leidis, et emal on parem majanduslik valmisolek last kasvatada, sest lapsel oleks ema juures parem ja kindlam elu ning, kuna laps elas emaga koos, ei olnud kohtul põhjust teda ema juurest ära võtta. Loomulikult tuleb arvestada ka mõlema vanema majandusliku valmisolekuga last kasvatada, aga seejuures ei tohiks see olla ainus põhjus, miks ühele vanemale lapse ainuhooldusõigus anda. Antud kaasuses oli siiski ema ka last enne kohtuistungit ise kasvatanud ja laps elas ema juures ning isal puudus igasugune kindel sissetulek juba pikema aja vältel peale vanemate lahkuminekut, seega antud kaasuses oli majandusliku valmisoleku väljatoomine põhjendatud ja õiglane ning mitte ainus põhjus.

Samas ainult parem majanduslik seis ei tohiks olla põhjenduseks ainuhooldusõiguse määramiseks ühele vanemale. In *Burchard v Garay*⁷⁹ Californias kõrgem kohus kritiseeris menetleva kohtu otsust, kus anti hooldusõigus isale, sest tal oli parem majanduslik seis. Menetlev kohus märkis, et ema töötab, seega laps peab käima lastehoius, kuid isa uus naine saaks lapse eest hoolitseda kodus. Kaasust uuesti läbi vaatav kohus heitis kõrvale eelarvamuse, et töötav ema ei suuda lapse eest hoolitseda. Kõik, mida menetlev kohus oli pidanud ebaoluliseks, näitas, et lapse ema oli lapse sünnist kohtu istungini olnud lapse esmane hooldaja.⁸⁰ Mis, nagu eelnevalt mainitud, on Ameerikas üks printsiipidest lapse ühele vanemale määramisel. Antud kohtuasjas oli laps siiski ema poolt kasvatatud ja ema tagas talle ka hea elukeskkonna, aga isa parem majanduslik seis sai algselt menetleva kohtu poolt määravaks. Sellises olukorras, kus mõlemad vanemad tegelikult sobivad vanemateks, aga ühel on majanduslikult parem seis kui teisel, ei oleks igal juhtumil õigem anda ainuhooldusõigus majanduslikult jõukamale. Pigem tuleks sellises olukorras arvestada, et ka majanduslikult

---

78 HMKo 2-11-40515.

79 724 P. 2D 489 (Cal 1986).

80 DeWitt Gregory. Lk 449 .

paremal järjel oleval vanemal on ülalpidamise kohustus oma lapse suhtes ja seega saaks ta ka eraldi elades tagada oma lapsele paremad tingimused. Autor arvab, et palju tähtsam oleks laps jätta vanema juurde, kellel on lapsega lähedasem suhe ning, kes ka tegelikkuses on lapse eest hoolt kandnud ning teeks seda ka edasi. Antud juhtumil oleks algselt menetleva kohtu otsuse järgi teinud seda keegi 3. isik, kes on lapsele võõras. Muidu võib juhtuda, et laps elab küll paremates tingimustes ja tal on majanduslikult parem elu, aga puudu jääb lapsele vajalikust lähedusest vanemaga, kuna sellist suhet antud vanemaga pole olnud.

Seega ainuke põhjus miks majanduslik valmisolek on oluline, on olukorras, kus ühel vanemal puudub pikemaajaliselt sissetulek peale lahuselu ning ka elukoht või elukoht on äärmiselt halbade tingimustega. Samas tuleks siiski vanemate majanduslikku seisut kaasa võtta ühe osana otsustusprotsessi ning sellega arvestada. Majandusliku valmisoleku üle tähtsustamine paneb olukorda, kus väiksema sissetulekuga vanemal ei ole võimalust last edasi kasvatada. Samuti sellele suure kaalu andmine jätab koduperenaised ilma oma lastest, kuigi nad on ilmselt ainsana või põhiliselt laste eest hoolitsenud.

Viru Maakohtu kaasuses⁸¹ on kohus leidnud, et ühise hooldusõiguse lõpetamise kaasuses tuleb ennekõike hinnata lapsevanema vaimset valmisolekut last kasvatada ning kindlasti tuleb arvestada asjaoluga, kumb vanematest on seni avaldanud suuremat pühendumist lapse eest hoolitsemisele. Samuti leidis kohus, et materiaalsed vahendid ja senine elukoht saavad omada vaidluse lahendamisel üksnes sekundaarset tähendust ja aktualiseeruksid ennekõike alles siis kui üks vanem ei suudaks ilmselgelt tagada oma lapsele kodu ja materiaalsed vahendid oleksid puudulikud. Autor on täiesti nõus antud seisukohaga, kuid lisaks, et ka lähedane suhe vanemaga peaks ka rolli mängima, kuid ilmselt varasem suurem pühendumine peaks siiski tagama ka lähedasema suhte vanemaga. Kuid seaduse regulatsioonis on kohtul vaja arvestada ka majandusliku olukorraga, nende teiste kõrval, kuid ei ole vahet tehtud, milline kriteerium peaks rohkem kaalu andma ja milline vähem. Ehk tegelikult annab seaduse regulatsioon kohtule võimaluse kaalu anda ainult majanduslikule seisule, mis tegelikult ei pruugi vastata lapse huvidele. Kuigi esmajoones tuleb lähtuda lapse huvidest, ei ole seadusandja täpsustanud, mis need lapse huvid on, seega on iga kohtuniku enda määrata, kas ta peab lapse huvideks võimalikult head majanduslikku seisut ja elamistingimusi, või head ja lähedast suhet vanemaga, kes ka varasemalt on last kasvatanud. Ehk seadusandja peaks siiski täpsustama, mis need lapse huvid on, et kohtunikel oleks kindlad alused, millest lähtuda.

---

81 VMKm 2-10-36264

2.3. Hingeline seotus lapsega ja senine pühendumine lapse eest hoolitsemisel

Oluline on ka lapse suhe mõlema vanemaga. Kui lähedane laps kummagi vanemaga on ja kes siiani on lapsega tegelenud. Kas siis mõlemad vanemad võrdselt, ainult üks vanem, või peamiselt üks vanem, aga ka teine vanem on osalenud lapse kasvatamisel. Nagu eelnevalt mainitud siis, kui laps on harjunud põhiliselt ühe vanemaga koos olema ja tunneb tugevat sidet ainult ühe vanemaga, ei ole päris õige teda teise vanemaga kokku elama panna, kuna sellisel juhul kaob lapsel turvatunne ning tunneb end võõralt omas kodus ning see pole lapse huvides. Samas kui mõlemad vanemad on hoolitsenud ja tegelenud lapsega võrdselt, ei tohiks vahet olla, kumb jääb lapse hooldajaks ja võib olla oleks ka mõistlikum jätta mõlemad hooldusõiguslikuks vanemaks.

USA-s selgitas kohus *Maxfield v. Maxfield*⁸² kaasuses, kuidas erinevad kriteeriumid toimivad koos laste parimate huvide põhimõttega. Kohus tunnistas, et lapse parimaid huve määrares jääb palju kohtu diskretsiooni alla. Mõnel kriteeriumil on rohkem kaalu ühes kaasuses kui teises. Harva on lihtsat vastust. Kõige olulisem faktor, mis sisaldub kõigis laste parimate huvide analüüsis, on lapse, eriti veel väikelapse, suhte tähtsus oma esmase vanemaga, kuna see suhe kannab endas teisti kriteeriumeid – näiteks vajadus stabiilse ja rahuldava keskkonna järgi, soov säilitada järjepidevus, kõigi osapoolte vaimne ja füüsiline tervis. Enamasti ei tohiks seda suhet lõhkuda, välja arvatud mõjuva põhjuse olemasolul.⁸³ Autor arvab samuti, et lapse suhet esmase hooldajaga ei tohiks lõhkuda, eriti kui selle vanema ja lapse suhe on lähedane ning teise vanemaga selline suhe puudub.

Harju maakohus on oma 16. märtsi 2011. aasta lahendis⁸⁴ põhjendanud ainuhooldusõiguse määramist emale just selle kriteeriumiga, ehk hingelise sideme ja senise pühendumisega lapse eest hoolitsemisele. Kohus ütles, et lapse isa ei ole tundnud piisavalt huvi oma lapse kasvatamise vastu. Samuti ei ole olnud pühendunud oma lapse eest hoolitsemisele, ega ei ole avaldanud valmisolekut last ise kasvatada. Emal on võimalus pakkuda lapsele turvalist ja stabiilset elu, sobivaid elamistingimusi. Samuti võttes arvesse lapse vanust ja pikaajalist elamist ema juures, on lapsel tekkinud suurem hingeline side emaga. Ka HMK 14. veebruari

---

82 452 N.W. 2D 219 (Minn.1990).

83 Dewitt Gregory lk 444-445 *Maxfield v. Maxfield*.

84 HMKm 2-10-31412.

2010. aasta lahendis⁸⁵ on lähtutud hingelisest seotusest ja senisest pühendumisest. Antud kaasuses kohus leidis, et ainuhooldusõiguse määramisel tuleb arvestada sellega, et laps on sündimisest saadik kasvanud emaga, kellesse ta on vaieldamatult kiindunud ning hingeliselt seotud ja, et ema on pühendunud oma lapse kasvatamisele ja tema eest hoolitsemisele, mis väljendub lapse järjepidevas ravimises, tema igapäevases hooldamises ja kasvatamises. Samuti sellega, et lapse isa ei ole osa võtnud lapse kasvatamisest alates vanemate abielusuhete lõppemisest ning ei ole tundnud mingisugust huvi lapse käekäigu vastu. Sellega oli antud kaasuses põhjendatud ainuhooldusõiguse andmine lapse emale. Seega ka kohtud peavad antud kriteeriumit väga oluliseks ainuhooldusõiguse määramisel.⁸⁶

Kohtud on nõustunud selle seisukohaga, et kui vanem ei osale oma lapse kasvatamises, on põhjendatud ainuhooldusõiguse andmine teisele vanemale.⁸⁷ Ei saa oletada, et lahkumineku korral teine vanem järsku hakkaks rohkem tegelema lapsega või tal rohkem aega oleks lapsega tegelemiseks. Samuti tunneb ilmselt laps ka kindlamalt end vanemaga, kes tema eest ka tegelikult hoolitseb.

2.4. Lapse tulevased elamistingimused

Olulised on ka lapse tulevased elamistingimused. Kus rajoonis ta elama hakkab, kas ta saab oma toa, oma voodi⁸⁸ jne. Samuti on oluline vanema uue elukaaslase olemasolu ning kuidas on lapsel suhe vanema uue elukaaslasega⁸⁹. Ning ka õdede ja vendade olemasolu⁹⁰ ja lapse suhe nendega. Hea suhte puhul oleks õigem jätta lapsed kokku elama, kuid kui suhe ei ole eriti hea, siis võib olla neid eraldada. Samuti on oluline rajoon, kus laps elama hakkab. Kas see on sama, kus laps ennem elas, kas see on lähedal lapse koolile, lasteaiale, lapse sõpradele jne.

Lapse jaoks oleks ilmselt kõige parem võimalikult sarnase elu jätkamine ehk siis järjepidevuse põhimõte. Sellisel juhul on lapsel kergem harjuda vanemate lahkuminekuga

---

⁸⁵ HMKo 2-10-10961.

⁸⁶ PMKo 2-10-39193 on määranud lapse ühele vanemale, sest teine ei ole osalenud lapse kasvatamises ning seega on puudu lapse ja vanema vaheline hingeline side.

⁸⁷ HMKo 2-11-59062; 2-08-60909.

⁸⁸ Mainitud HMKo 2-11-40515.

⁸⁹ Mainitud VMKo 2-09-54846, et lastel hea suhe ema uue elukaaslasega.

⁹⁰ Mainitud VMKo 2-09-54846 mitte kohtu vaid laste esindaja poolt, et lapsi ei tohiks eraldada.

ning jätkata oma tavalise eluga uues vormis. Samas on Riigikohus⁹¹ öelnud, et ainult sellest, et senine elukorraldus ja peresuhted oluliselt muutuvad, ei piisa ühe vanema juurde elukoha määramisel, eriti veel varsti täisealiseks saava lapse puhul. Samas antud kohtulahendis jäeti teine laps siiski ema juurde elama, aga selle põhjuseks ei olnud ainult see, et laps jätkaks sarnast elu, vaid arvestati ka lapse soovi ning seda, et isa ei olnud varasemalt mõned aastad lapsega kontaktis olnud ehk lapse lähedust vanemaga. Autor leiab, et siiski väiksema lapse puhul oleks siiski oluline võimalikult sarnase elu jätkamine, samas tuleks arvestada ka muude faktoritega, nagu siis lapse lähedus ja läbisaamine vanematega ning seda, kumb vanem on tegelikkuses lapse eest hoolt kandnud.

Vanemate lahkuminekuga enamasti kaasneb ühe vanema lahkumine ühisest elukohast, ning seega katkebki lapsel võimalus selle vanemaga kaasa minnes täielikult sarnase elu jätkamiseks. Samas ühisest kodust lahkuma pidanud vanem ei peaks olema selletõttu halvemas olukorras ainuhooldusõiguse taotlemisel. Viru Maakohus on oma 26. oktoobri 2011. aasta lahendis⁹² selgitanud, miks järjepidevuse printsiip ei saa olla aluseks hooldusõiguse ühele vanemale andmiseks. Antud kaasuses oli lapse alaliseks elukohaks sünnist saadik olnud isa elukoht, seejuures oli see enne kooselu purunemist lapsevanemate ühine elukoht. Ning kohus leidis, et asjaolu, et ema oli sunnitud ühisest kodust lahkuma, ei saa vähendada tema õigusi ja kohustusi lapse suhtes. Autor arvab, et järjepidevuse printsiipi vanemate lahkumineku puhul ei peaks niivõrd käsitlema, et lapsel oleks sama elukoht kui vanemate kooselu ajal, vaid lapse eest hoolitsetakse sama moodi edasi ja lapsel oleksid võimalikult sarnased elamistingimused.

2.5. Lapse ärakuulamine

Lapse huve määrates on oluline ka lapse ärakuulamine. Nagu eelnevalt mainitud, siis lapse üle ainuhooldusõigust saab ainult määrata vanemale, kes on selleks avalduse esitanud ehk siis tahet avaldanud, ei oleks see ka lapse huvides elada vanemaga, kes seda ei soovi. Niisamuti peaks arvestama ka lapse huve ainuhooldusõiguse määramisel. Ka VMK on oma lahendis⁹³ öelnud, et arvestades, et tuleb lähtuda lapse huvidest, lähtub kohus sellest, et lapsed soovivad elada oma ema juures ja käia isal külas. Lapse ärakuulamise eemärgiks on lahendada

---

91 RKTKo 3-2-1-27-09.

92 VMKm 2-10-36264

93 VMKo 2-09-54846.

vanematevaheline vaidlus ning teha otsus, mis oleks kõige rohkem kooskõlas lapse huvidega.⁹⁴

Ühiskonnas on hakatud peale lapse huvide määramise arvestama ka lapse arvamusega. Juba ÜRO lapse õiguste konventsiooni⁹⁵ artiklis 12 sätestatakse kohustus tagada lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, õigus väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes, seejuures tuleb lapse vaateid hinnata vastavalt tema vanusele ja küpsusele. Artikli 12 lõikes 2 antakse lapsele õigus olla ära kuulatud teda puudutavas kohtu- ja ka haldusmenetluses. Euroopa Ühenduse õigusruumi osaks saamisel lisandus Eesti Vabariigi lapse ärakuulamist käsitlevate normide hulka Euroopa Nõukogu 27. mai 2003. aasta määrus nr 2201/2003 (tuntud nimetuse all „Brüssel II a“)⁹⁶. Selle määruse artiklid 23, 41, 42 näevad ette lapse ärakuulamise. Lapse ärakuulmata jätmist peetakse seejuures oluliseks protsessiõiguse rikkumiseks, mis on kohtuotsuse tunnustamata jätmise aluseks (art 23 p b) ning suhtlusõiguse tunnustamise tõendi või lapse tagasitoomise tõendi väljastamata jätmise aluseks (vastavalt art 41 lg 2 p c, art 42 lg 2 p a).⁹⁷

Osades Euroopa riikides ei ole seatud vanusepiirangut lapse ärakuulamisele (nt Saksamaa, Leedu, Tšehhi, Rootsi, Sloveenia, Inglismaa, Wales). Selle puudumisel tuleb loomulikult arvestada terve mõistusega, ehk kas laps on oma arengutasemelt võimeline oma arvamust kujundama ja väljendama.⁹⁸ TsMS⁹⁹ § 552 prim järgi kuulab kohus last puudutavas asjas vähemalt 10. aastase lapse isiklikult, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Kohus võib kuulata ära ka noorema lapse, kui see on kohtu arvates vajalik. PKS täpsustab ühise hooldusõiguse lõpetamise küsimuses lapse vanust, millal kohus peab tema arvamusega arvestama. PKS § 137 lg 2 p 1 järgi, kui vähemalt 14. aastane laps vaidleb hooldusõiguse üleandmisele vastu, ei rahuldata ühise hooldusõiguse lõpetamise avaldust. Seega ei ole kohtul kohustust arvestada noorema kui 14. aastase lapse arvamusega ainuhooldusõiguse määramise menetluses, kuid lapse huvide määramisel tuleks ka vähemalt 10. aastane laps ära kuulata.

Vähemalt 14. aastane laps peaks olema piisavalt vana, et saada aru ühise hooldusõiguse lõpetamisest ning selle tagajärgedest, seega tema arvamuse arvestamine ühise hooldusõiguse

94 E.Liiv. Lapse ärakuulamine tsiviilkohtumenetluses. *Juridica*, 2006, nr 4, lk 257-261. Lk 258.

95 Lapse Õiguste konventsioon. Vastu võetud ÜRO peaassamblee poolt 20. novembril 1989. a.

96 Määrus käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega ning sellega tunnistatakse kehtetuks määrus EÜ nr 1347/2000.

97 E.Liiv, lk 257.

98 E.Liiv, lk 258.

99 Tsiviilkohtumenetluse seadustik.

lõpetamise küsimuses on õigustatud. Samas autor leiab, et võttes arvesse lapse vanust ja küpsust, tuleks ka noorema lapse arvamust küsida ning sellega arvestada. Seda ütleb ka CEFL-i printsiip 3:6100, et võttes arvesse lapse vanust ja küpsust, peaks lapsel olema õigus informeeritud, temaga konsulteeritud ja antud talle võimalus avaldada arvamust kõikides asjades, mis on temaga seotud, samas kaal tuleks panna seisukohtadele, mida laps avaldas. Lapsed tunnevad reeglina oma vanemaid kõige paremini, ning läbi lapse jutu võib selguda vanemate konflikti asjaolusid.¹⁰¹ Sellest lähtuvalt leiab autor, et andes ka nooremale lapsele võimaluse oma seisukohti väljendada ja põhjendada, võib kohtule ilmnedagi uusi asjaolusid, millest lähtuda ja ka häid põhjendusi seisukoha võtmiseks. Samas liiga väikeste laste arvamuse küsimine ei ole mõistlik, kuna nad ei ole võimelised veel aru saama hooldusõigusega seonduvatest probleemidest ning see tekitaks nendes eelkõige segadust. Arkansase osariigis antud kohtule võimalus lapse huvide määramisel arvestada lapse eelistusi juhul, kui laps on piisavalt vana ja suuteline põhjendama oma arvamust, arvestamata seejuures lapse tegeliku vanusega¹⁰². Autor leiab samuti, et lapse arvamuse küsimisel ei tohiks lähtuda kindlast vanusest, vaid pigem lapse oskusest oma arvamusi põhjendada ning sellest lähtuvalt arvestada lapsega.

Oluline on vahet teha lapse oma mõtetel ning vanema poolt kujundatud. Seetõttu tulebki lasta lapsel oma seisukohti põhjendada, et välja selgitada lapse tegelik tahe. Samas ei pruugi vanemate poolne mõjutamine alati halb olla, eelkõige olukordades, kus need väljendavad lapse ja vanema vahelisi tegelikke suhteid.¹⁰³

HMK lahendis¹⁰⁴ ei pidanud kohus vajalikuks alla 10. aastaste laste ärakuulamist, sest see ei olnud vajalik asjaolude selgitamiseks ning laste soovid, suhted ning tahe oli välja selgitatud kohtu poolt määratud esindaja kaudu ja sellega oli kohtul võimalus arvestada asja läbivaatamisel. Seega kuigi laste ärakuulamist ei toimunud kohtu poolt, oli siiski antud lastele võimalus oma tahet väljendada ning sellega oli kursis ka kohus. Mis on kooskõlas ka CEFL-i printsiibi 3:6. Samuti antud juhtum näitab, et ka nooremate laste arvamus on oluline ning kohus arvestab sellega. Samuti, et alla 10. aastase lapse ära kuulamine ei pea toimuma kohtu poolt isiklikult, vaid ka läbi lapse esindaja.

---

100 CEFL-i printsiip 3:6 Child's right to be heard.

101 E.Liiv, lk 258.

102 Arkansas Code Title 9 - Family Law Subtitle 2 - Domestic Relations Chapter 13 - Child Custody and Visitation Subchapter 1 - General Provisions § 9-13-101 - Award of custody. (a) (1) (A) (ii).

103 E.Liiv, lk 261.

104 HMK lahend 2-12-6152. 22.10.2012.

2.6. Perevägivald

Ühe osana ühise hooldusõiguse lõpetamise menetluses tuleks arvestada ka varasema vägivallaga perekonnas. Perevägivald on lai mõiste, mis hõlmab pere-, kodu- kui ka paarisuhte juhtumeid. Selle puhul on vägivallatseja ja kannataja ühest perest ning vägivalda kasutatakse pereliikmete vahel või pereliikme ja lähisugulase vahel. Perevägivald tüübid on abikaasade, elukaaslaste, laste, vanavanemate või õdede-vendade omavaheline väärkohtlemine.¹⁰⁵

Viru Maakohtu kaasuses¹⁰⁶ on nii lapse esindaja kui ka kohtunik leidnud, et vägivald puhul, mis toimub lapsevanemate vahel, on tegu täiskasvanud inimeste omavaheliste lahkkelidega, ning hooldusõiguse määramisel ei oma vanemate omavaheline vägivald tähtsust. Ning vägivalda peetakse kooselu purunemise põhjuseks, mis ei mängi rolli lapse tuleviku üle otsustamisel. Samas antud kaasuses oli ema sunnitud kodust lahkuma isa poolse vägivald tõttu ning samuti takistas isa lapsel emaga pikemaajaliselt suhelda. Antud kaasuses jäeti vanematele ühine hooldusõigus, kuid ema sai õiguse otsustada lapse elukoha üle. Samas tekitab see mitmeid probleeme lapse edaspidisel kasvatamisel. Esiteks kuidas vanemad, kelle vahel on olnud vägivald, peaksid edaspidiselt koos lapse jaoks olulisi asju otsustama. Loomulik peaks olema, et naine, kelle vastu mees on vägivalda kasutanud, ei soovi antud mehega enam kohtuda eelkõige oma turvalisuse huvides. Teiseks tekitab raskusi erimeelsuste lahendamise, kuna ilmselgelt on varasemalt mees oma arvamuse vägivallaga maksma pannud. Seega võib tekkida selletõttu naisele ohtlik olukord, kus tal sõnaõigust ei pruugi tegelikkuses ollagi ning kui on, siis võivad sellele järgneda tagajärjed. Autor leiab, et vägivald paarisuhtes peaks olema piisav alus, et ühine hooldusõigus lõpetada, samas kui vägivaldne vanem on hea vanem ning pole kahtlust, et ta lapse vastu võiks vägivaldseks muutuda, siis saab jätta talle ju suhtlemisõiguse lapsega. Sellega saaks ta siiski osaleda lapse elus ning säilitada lapsega hea suhte, samas ei peaks lapse ema oma turvalisuse pärast muretsema lapse isaga kokku saades. Näiteks Missouri osariigis USA-s, kui vanem, kes taotleb lapse hooldusõigust, on kasutanud pereliikmete peal vägivalda, peab kohus kaitsma hooldusõiguse määramisel last, koduvägivald ohvrist vanemat ja igat selle vanema last¹⁰⁷. Samuti peaks ka Eestis kohtud sellega arvestama, isegi kui see vägivald on olnud ainult vanemate vahel, siiski

---

105 Justiitsministeeriumi kuriteoennetuse koduleht : <http://www.kuriteoennetus.ee/35927>

106 VMKm 2-10-36264

107 Missouri Statutes. Chapter 451-455 – Domestic Relations. Chapter 452 – Dissolution of Marriage, Divorce, Alimony and Separate Maintenance. Section 452.375 - Custody 2 (6)

tuleks ka hooldusõiguse määramisel kaitsta koduvägivalla ohvrist vanemat.

Vägivald on ka see, kui laps on tunnistajaks täiskasvanutevahelisele vägivallale. Ning lapsed, kes on sunnitud seda pealt vaatama, on kaudselt ka täiskasvanutevahelise füüsilise vägivalla ohvrid.¹⁰⁸ Samuti võib laps tunda hirmu vanema ees, kes on teise vanema vastu kasutanud vägivalda.¹⁰⁹ Seega tuleks ka vanemate vahelist vägivalda arvestada lapse hooldusõiguslikes küsimustes ning vajadusel kasutada spetsialisti, kelle abiga välja selgitada lapse huvi antud olukorras. Ning vägivaldse suhte puhul peaks lapse huvi turvalise keskkonna järgi kaaluma üle vanema õiguse lapsega kohtumiseks, ning sellisel juhul peaks pigem last mitte sundima vanemaga kohtuma.

Viru Maakohtu ühise hooldusõiguse lõpetamise kaasuses¹¹⁰ oli toimunud vägivald vanema ja võimalik ka, et vanema elukaaslase poolt lapse suhtes. Antud kaasuses oli vanemate vahel kokkulepe, et laps elab isa juurde, kuid iga kuu ühel nädalavahetusel on ema juures. Järsku hakkas isa neid kohtumisi piirama ning lühiajalistel kokkusaamistel oli laps muutunud kinniseks ja kartlikuks. Lõpuks selgus, et last oldi vaimselt ja füüsiliselt väärkoheldud. Antud kaasuses sai ainuhooldusõiguse ema endale, kuid isale säilis suhtlusõigus. Autor leiab, et kui on tõendatud ühe vanema korduv vägivald lapse suhtes, tuleks kindlasti määrata hooldusõigus teisele vanemale ning edasist suhtlusõigust tuleks kindlasti piirata, et ära hoida edasine vägivald lapse suhtes.

Seega saab järeldada, et perevägivald on väga oluline kriteerium ühise hooldusõiguse lõpetamisel ning sellega tuleks kindlasti arvestada. Sellest sõltub otseselt lapse heaolu ning turvalisuse tagamine. Ning sellistel juhtudel, kui on toimunud perevägivald tuleks kindlasti hooldusõiguse määramise puhul kohtus kaasata spetsialist näiteks psühholoogi näol, kes aitab tagada lapse huvidele vastava tulemuse.

---

108 Justiitsministeeriumi kuriteoennetuse koduleht : <http://www.kuriteoennetus.ee/35927>

109 K. Valma lk 63

110 VMKm 2-10-54143

3. AINUHOOLDUSÕIGUSE MÄÄRAMISE TAGAJÄRJED

3.1. Suhtlusõigus

Vanema ja lapse vahelist suhtlusõigust reguleerib PKS § 143. Lapsel on õigus suhelda oma mõlema vanemaga isiklikult. Samuti on mõlemal vanemal õigus ja ka kohustus oma lapsega suhelda. Vanem ei tohi teha takistusi teisele vanemale lapsega suhtlemiseks.¹¹¹ Samas kohtul on õigus piirata vanema ja lapse vahelist suhtlusõigust, lähtudes lapse huvidest. Riigikohus on oma lahendis¹¹² öelnud, et suhtlusõiguse esmaseks eesmärgiks on tagada vanema ja lapse isiklike suhte tekkimine ja jätkumine eelkõige siis, kui vanemal ei ole lapse suhtes hooldusõigust, aga ka siis, kui vanematel on küll ühine hooldusõigus, kuid üks vanem ei ela lapsega koos.

Suhtlusõigus tuleneb vanema ja lapse lähedasest suhtest ning tuleneb põhiseaduslikust vanemaõigusest (PS § 27). Seega hooldusõiguse olemasolu ei mõjuta suhtlusõigust. Enamasti on vanemal suhtlusõigus lapsega, isegi kui hooldusõigust ei ole. Kohtud on rõhutanud mitmes lahendis, et ühele vanemale ainuhooldusõiguse andmine ei takista see teise vanema suhtlusõigust lapsega.¹¹³

Suhtlusõigus sisaldab igasugust suhtlemist oma lapsega – kokku saamine, telefoniga helistamine, kirjade saatmine, Skype'i teel suhtlemine jne. Samuti võib kohtus nõuda suhtlusõiguse määramist juhuks, kui teine vanem seab sellele takistusi.¹¹⁴

CEFL-i printsiip 3:26 sisaldab endas lapse ja vanema vahelise kontakti sisu.¹¹⁵ Kontakt sisaldab endas piiratud ajal lapsega koosolemist või kohtumist vanema või isikuga, kellega laps tavaliselt koos ei ela. Ja igasugune teistsugune kontakt sellise isiku ja lapse vahel. Selline kontakt peaks olema lapse huvides. Mitmes kohtulahendis¹¹⁶ on määratud täpselt lapse ja vanema kohtumised ja suhtlemisajad, samas ei pruugi sellised kunstlikud ajamääramised olla kooskõlas lapse huvidega. Sest laps vajab ka pärast kooli, lasteaeda või ka huviringi aega

---

111 Mida on rõhutatud ka järgmistes lahendites HMKm 2-10-57815; HMKm 2-10-50371.

112 RKTko 3-2-1-83-11

113 VMKo 2-09-54846; HMKo 2-10-63167; HMKm 2-10-31412.

114 PKS § 143 lg 5.

115 Principle 3:26 Content of contact, Commission on European Family Law. Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities. ceflonline.net.

116 RKTko 3-2-1-27-09; RKTko 3-2-1-13-07.

lihtsalt puhata, saada kokku oma sõpradega, mängida (LaKS § 12). Samuti on lapsel enamasti pärast kooli ka kohustused, milleks võib olla õppimine, kodutööd ja muud sellised tegevused (LaKS § 21 ja § 22). Seega kindlad ajad, millal ta peab oma vanemaga kokku saama, ei arvesta tegelikult lapse huvidega, kuna takistavad lapsel igapäevast tegevust. Kohtupraktikale¹¹⁷ on omane detailne suhtlemiskorra kindlaksmääramine eriti väikelaste puhul, sest nende arvamust ei küsita enamikel juhtudel või vanuse tõttu ei saa küsida. Vanemate laste puhul suhtlemiskorra kindlaksmääramise avalduste hulk kohtule on väiksem, sest vanemal lapsel on õigus ise otsustada kohtumiste sageduste ja pikkuste üle.¹¹⁸ Autori arvates tuleks suhtlemiskorra kindlaksmääramisel arvestada sellega, et ka koos elav vanem soovib lapse vaheaegadel ja nädalavahetustel temaga aega veeta, sest peale koolipäeva või lasteaeda on enamasti lapsed väsinud ning tegemised piiratud. Ning mitte kõiki lapse vaheaegu ei tasuks määrata teisele vanemale, sest reisid ja väljas käimised toimuvad enamasti siiski lapse vabadel päevadel. Muidu jääks selline lahendus, kus üks vanem peab muretsema ainult lapsega seotud kohustuste pärast, aga teine saab ainsana lapse meelelahutamisega tegeleda.

Suhtlusõigus sisaldab endas ühe vanema õigust nõuda teiselt vanemalt teavet lapse isiku ja varaga seotud oluliste asjaolude kohta, välja arvatud juhul, kui see on vastuolus lapse huvidega (PKS § 144). See on oluline eriti lahus elava vanema puhul, sest muul viisil ei ole tal võimalust lapse eluga kursis olla. Ühes HMK lahendis¹¹⁹ pandi emale kohustus isa teavitada juhul, kui otsustatakse kolida väljapoole Eestit, sest isal on õigus teada lapse viibimiskohta.

Kui lapsel endal on soov näha teist vanemat, siis on see sageli küllaldane alus selleks, et hooldusõigust omava vanema muretsemist vähe tähele panna. Teiselt poolt ei tule ilma pikemata pöörata tähelepanu sellele, kui väiksemad lapsed võtavad tõrjuva hoiaku, sest lapse tahe põhineb tihti ainult ühepoolses mõjutamises¹²⁰. Samas autor arvab, et isegi kui lapse tõrjuv hoiak põhineb teise vanema mõjutusel, tuleks sellega siiski arvestada eriti olukorras, kus laps kardab teist vanemat, sest ega see ei muuda lapse hirmu väiksemaks, et tegelikult sellel alust ei ole ning sellise suhtlemise peale sundimine võib olla eriti väikesele lapsele traumeeriv. Pigem tulekski sellisesse suhtlusesse kaasata 3. isik psühholoogi näol, kes aitaks

---

117 Näiteks HMKm 2-10-50371.

118 V. Turkin, lk 59.

119 HMKm 2-12-4539.

120 Lüderitz lk 336-337

välja selgitada tõrjuva hoiaku põhjused. See aitaks juhtudel, kus lapse tõrjuv hoiak on põhjendatud, ehk siis sellest lähtuvalt otsuseid teha ning vajadusel suhtlust piirata või üldse välistada. Samuti kui hirm ei ole põhjendatud, siis laps ei peaks hirmu tundma ja lapsel aidatakse sellest tõrjuvast hoiakust üle saada. Ehk kui teine vanem tõesti kannab oma viha ja vastumeelsust teise vanema vastu lapsele üle, siis saaks last maha rahustada ning aidata tal tõrjuvast hoiakust üle saada. Aga kui tõrjuval hoiakul on mõjuv põhjendus, siis saaks last antud olukorras kaitsta ja aidata. Loomulikult psühholoogi kaasamine on kulukas, kuid see oleks lapse huvides ning antud juhul peaks pigem lapse huvi turvalise keskkonna ning turvalisuse üle kaaluma ühe vanema soovi lapsega suhelda. Ühes Viru Maakohtu kaasuses¹²¹ ühise hooldusõiguse lõpetamise kohta väljendati väikelapse võimet oma soove väljendada järgmiselt – väike laps ei sõnasta oma muret, vaid reageerib tegudega, näiteks käitumine, mäng, jonn jne. Seega kindlasti lihtsalt seetõttu, et laps on väike, ei tohiks jätta tähelepanuta tema vastumeelsust teise vanemaga kohtuda. Pigem kaasata vanemaga kohtumisele 3. isik, kes aitaks selgusele jõuda, mis põhjusel lapsel sellised tunded on. Kuna lapsega seotud asjades peab lähtuma lapse huvidest, siis kindlasti ei ole lapse huvides suruda peale kohtumised vanemaga, keda laps kardab ja kellega kohtumise ees tunneb laps hirmu. Kuigi mõlemal vanemal on õigus oma lapsega kohtuda, peaks antud olukorras lapse huvid olema eelistatud, ning et suhtlemisõigusega vanema huvid kahjustada ei saaks, tulekski kaasata 3. isik näiteks psühholoogi näol, kes aitaks probleemi lahenduseni jõuda.

Saksamaal võib perekonnakohus lapse suhtlemise õigust välistada või piirata, kui lapse heaolu seda nõuab (BGB § 1684 lg 3). Lüderitz tõi näiteks lapseröövimise ning sellega ähvardamise. Seksuaalse väärkohtlemise kahtlustuse korral on tõe väljaselgitamine ääretult keeruline kui ka vajalik, seejuures tuleks vältida siiski erilisi olusituatsioone, näiteks ööbimist selle vanema juures. Isegi juhul, kui vanemal on tuvastatud pedofiilsed kalduvused tuleb kõne alla suhtlusõiguse teostamine kontrolli all (BGB § 1684 lg 4 lause 3,4).¹²² Ka Harju Maakohus¹²³ on jätnud sellisele isikule suhtlusõiguse oma lastega, ilma seda piiramata. Samas autor leiab, et antud kaasuses, kus isa oli laste poolõde väärkohelnud, peaks olema see aluseks suhtlusõiguse välistamiseks. Mitte mingil juhul ei vastaks selline suhtlus laste huvidele ning pigem oleks ainult kahjulik neile.

Juhul kui lapsel tekivad psüühilised häired, mis on seotud vanema külaskäikudega, pooldavad

---

121 VMKm 2-10-36264. Antud kaasuses nähti väikelapse käitumisest, et ta on lähedasem emaga.

122 Lüderitz lk 337

123 HMKo 2-11-43414

ekspertid ja lastearstid selliste külaskäikude välistamist, kuid Saksamaal kohtud nõuavad hoolduseks õigustatult suuremat koostööd.¹²⁴ Autor leiab, et sellises olukorras ei saa suhtlemine selle vanemaga kuidagi vastata lapse huvidele ning on kindlasti vastuolus nendega ning ka lapse heaoluga. Pigem tuleks siiski sellises olukorras usaldada eksperte, kes leiavad, et sellist olukorda ei tuleks jätkata.

Juhul kui vanemal on pidev hirm, et last mõjutatakse kohtumistel teise vanemaga valesti, toimub lapserööv, last väärkoheldakse jne, võib teostada kaitstud suhtlust. Ehk korralduse kolmanda isiku juures viibimiseks (PKS § 143 lg 3). See muudab küll lapse ja vanema suhtluse ebaloomulikumaks, kuid vähemalt peaks rahustama teist vanemat ning seeläbi suurendab võib-olla ka tema koostööd. Samas 3. isikuid selleks ei ole kerge leida ning ka lastekaitseametnike aeg on piiratud ja maksab.¹²⁵ Sellist lahendust on ka Viru Maakohus oma kaasuses¹²⁶ kasutanud, kus isa kahtlustati lapse vaimses ja kehalises väärkohtlemises. Samas selline variant ei ole igavene ning ka antud kaasusest tuli välja, et mingi aja pärast 3. isikut enam isa ja poja suhtlusesse ei kaasata, kuid kuidas järjekordset kehalist väärkohtlemist sellises olukorras ära hoitakse, pole teada. Autor leiab, et sellises olukorras peaks kohus ka mõtlema järgneva sellise olukorra ära hoidmisele, mitte oletama, et see ei kordu enam aja möödudes.

PKS § 123 järgi tuleb ka suhtlemisõiguse määramise menetlustes teha lapse huvidest lähtuva lahendi, samas arvestades kõiki asjaolusid ja asjaomaste isikute õigustatud huvi. Järelikult peaks suhtlemisõiguse määramisel olema kõige olulisem lapse huvi, kuid olukorras, kus laps ilmselgelt on võtnud tõrjuva hoiaku teise vanema vastu ning kohus ikka määrab küllaltki tiheda suhtluse lapse ja selle vanema vahel, tekib küsimus kelle huvides antud lahend määrati. Loomulikult on vanemal õigus lapsega kohtuda, kuid lapsel peaks eelkõige olema õigus mõlema vanema suhelda, mitte kohustus, seega kohtud ei peaks lapsele tema soovi vastaselt sundima peale kohtumisi teise vanemaga, toetudes arvamuse taha, et tegelikult on lapse huvides mõlema vanemaga suhelda. Loomulikult olukorras, kus tegemist on kahe hooliva vanemaga, see ka nii on, kuid järeldada, et see igal juhul nii on, on natuke ennatlik. Lapse tõrjuv hoiak võib tuleneda hirmust teise vanema vastu või olla seotud mingi muu mõjuva põhjusega, näiteks tihedad kohtumised segavad lapse päevaplaani, sõpradega kohtumisi või

---

124 Lüderitz lk 337

125 Lüderitz lk 337

126 VMKm 2-10-54143

ka vanema uue elukaaslase sallimatusest. Juhul kui lapsel on psüühilised häired, jonnihood või haigusnähud oksendamise või haiguste kujul, enne teise vanemaga kohtumisi või peale neid, ning teine vanem siiski nõuab kohtumisi ning pole nõus 3. isiku kaasamisega kohtumistele, tekib küsimus, kelle huvide eest seisab vanem, kes neid kohtumisi nõuab. Pigem sellised kohtumised ei ole lapse huvides ning kuna lapsel on ainult õigus teise vanemaga kohtuda, mitte kohustust, siis sellised probleemid, mis tulenevad kohtumistest, peaksid olema kindlasti põhjusteks, miks kohtumisi ära jätta, vähemalt nii kauaks, kui lapse probleemidele lahendus leitakse ning edasised kohtumised ka tegelikult vastaksid lapse huvidele.

Teine vanem ei tohiks seada takistusi lapse ja vanema loomupäraseks suhtluseks, välja arvatud juhul, kui selline suhtlus ei vasta lapse huvidele.¹²⁷ Autor arvab, et eelnevalt mainitud lapse suur vastumeel, mis võib olla nii jonniga kujul, kui ka suure hirmu tõttu, ning ka väärkohtlemise ja lapseröövi kahtlustuse puhul peaks olema piisav alus, et takistada kohtumisi. Samas on see kohtu otsustada, kas see on lapse huvides või mitte, kuid kui vanem seab takistusi selle, kui tema arvates on sellel piisav alus, siis ei tohiks sellele vanemale kohtu poolt meetmeid rakendada, isegi juhul, kui need kahtlustused alusetuks osutuvad.

New York'is on võimalik rakendada erinevad kohtumiste viise lahuselava vanemaga. Kohtumised võivad olla privaatsed, kellegi järeelvalve all, psühhiaatri järeelvalve all ja võivad sisaldada turvalist kohta, kus laps üle antakse või lapse üleandmine toimub järeelvalve all. Järeelvalve all kohtumised on sellised, kus vanem ei saa olla lapsega omavahel. Kohus valib kellegi, kes jälgib kohtumisi, kui on tõsised mured vanema oskuses lapsega õigesti käituda või kui on toimunud koduvägivald. Kohtumised psühhiaatri järeelvalve all on sellised, kus psühhiaater jälgib kohtumisi ja võib kohtumiste ajal üritada parandada vanema vanemlikke oskusi. Neutraalne koht lapse üle andmiseks – turvaline koht, kus laps läheb ühe vanema juurest teise juurde kohtuma. Näiteks politseijaoskond, kool, raamatukogu või kaubamaja. Järeelvalve all üleandmine - 3. isik on kohal, kui laps läheb ühe vanema juurest teise juurde kohtumisele. Selle põhjuseks on kindlaks teha lapse turvalisus ning tagada lapse jaoks rahulik olukord.¹²⁸

Samuti peaks Eestis olema eraldi reguleeritud erinevad kohtumiste viisid. Ehk ühe vanema

---

127 RKTko 3-2-1-6-12

128 New York'i kohtute abi, pidevalt küsitud küsimuste kohta lapse hooldusõiguse ja kohtumiste kohta. Kättesaadav internetis: <http://www.nycourts.gov/courthelp/faqs/childcustody.html>

suure hirmu korral oleks jälgitud kohtumised, juhul kui laps kardab teist vanemat, siis kaasatakse psühhiaater, kes aitaks olukorda selgust tuua. Juhul kui vanemad ei suuda omavahel tülitsemata kohtuda, siis lapse viimine ühe vanema juurest teise juurde toimub turvalises kohas või on järelvalve all, et tagada lapse jaoks rahulik olukord. See kaitseks mõlema vanema huvi, et kohtumised lapsega toimuksid ning seega oleks tagatud lahuselava vanema suhtlemise õigus ning kui vanemal on suur hirm kohtumiste ees või lapsel on hirm, siis kaasates keegi kolmas suhtlemisse, et saaks hirmu maha rahustada. Selliste võimaluste teavitamisel vanematele, oskaksid nad nõuda enda jaoks sobivaid kohtumiste korraldusviise, kasvõi ajutiselt.

3.2. Otsustusõigus

Otsustusõigus on uudne instituut perekonnaseaduses (PKS § 145 ja § 146), see on ettenähtud vanematele, kes on lahkuminekul säilitanud ühise hooldusõiguse. See tähendab, et ühise hooldusõigusega lahus elavad vanemad peavad otsustama lapsega seotud olulisi asju ühiselt.

Lapsega koos elaval vanemal, kas siis kohtuotsuse või vanemate vahelise kokkuleppe alusel, on mõnevõrra suurem otsustusõigus. Nimelt võib ta otsustada üksinda lapse tavahooldamise asju. Igapäevaelu asjade otsustamine on otsustamine asjade üle, mis esinevad sageli ning ei mõjuta lapse arengut püsivalt¹²⁹. Samuti kui laps viibib teise vanema juures, on ka sellel vanemal sarnane otsustusõigus. Selline otsustusõigus on ka hooldusõiguseta vanemal, kui laps viibib tema juures, kas hooldusõigusega vanema nõusolekul või kohtulahendi alusel, ja ka kasuvanemal, kes last tegelikult hooldab. Samas võib kohus piirata hooldusõiguseta vanema ja kasuvanema otsustusõigust (PKS § 145 lg 3 ja § 146). Kohus on seda ka teinud olukorras, kus hooldusõiguseta vanem ei ela Eestis, ning ei ole tegelikult osalenud ka lapse kasvatamises.¹³⁰

---

129   PKS seletuskiri lk 35.

130   PMKo 2-10-39193.

3.3. Isiku- ja varahooldusõigus

Hooldusõigust saab jaotada: õigus hoolitseda lapse eest, õigus hoolitseda lapse vara eest ja õigus otsustada lapsega seotud asju (PKS § 116 lg 2). Kui ühele vanemale on määratud lapse ainuhooldusõigus, siis teisel vanemal neid õigusi enam ei ole. Samuti kaotab hooldusõiguseta vanem õiguse last esindada (PKS § 120 lg 1).

Isikuhooldusõigus sisaldab endas vanema õigust ja kohustust tagada lapse heaolu ja füüsiline ning psüühiline areng. Ehk tegelik hoolitsus lapse eest. Samuti tuleb katta lapse esmased vajadused - toit, eluase, riided, tervisehoid. Vanemal tuleb last kasvatada, ehk otsustada lapse haridusega seonduvad küsimused (PKS § 125), selle arvestamisel tuleb arvestada lapse võimetega ja soovidega ning vajadusel küsida nõu õpetajalt või muult asjatundlikult isikult. Vanem peab lapse järgi valvama ja tal on kohustus kaitsta last ähvardavate ohtude eest (PKS § 124). Vanemal on õigus määratleda lapse suhtlusringkond ning samuti otsustada lapse viibimiskoht (PKS § 124).

Kuigi hooldusõiguseta vanem kaotab lapse isikuhooldusõiguse, jääb talle siiski kohustus anda oma alaealisele lapsele ülalpidamist (PKS § 100 lg 2), kuna see ei ole seotud vanema hooldusõiguse olemasoluga. Seega on ka tal kohustus muretseda lapse esmaste vajaduste katmise pärast. Samas ei ole tal õigust otsustada enam lapse viibimiskoha üle, määratleda lapse suhtlusringkond ning otsustada lapse kasvatamisega seotud küsimusi. Olenevalt kohtu otsusest on tal õigus otsustada lapsega seotud igapäevaasju.

Kui vanem kaotab lapse hooldusõiguse, siis peab ta lapsele andma välja lapse vara ning lapse või lapse seadusliku esindaja taotlusel vara valitsemise aruande (PKS § 141). Ja tal puudub õigus ja kohustus lapse vara valitseda (PKS § 124).

3.4. Võimalus muuta hooldusõiguse kuuluvust

Hooldusõiguse määramiseks tehtud kohtulahendid ei ole lõplikud ja asjaolude muutumisel on võimalik pöörduda kohtusse hooldusõiguse teistsuguseks määramiseks (PKS § 138 lg 1). Seda siiski ainult juhul, kui kohtulahendi tegemise aluseks olevad asjaolud on oluliselt muutunud. Avaldus hooldusõiguse üleandmiseks rahuldatakse, kui see vastab lapse huvidele

ja vähemalt 14-aastane laps ei vaidle sellele vastu, õiguse üleandmist taotleb vanem on sobiv ning võimeline hooldusõigust teostama (PKS § 138 lg 1). Tallinna Ringkonnakohtu lahendis anti lapse hooldusõigus üle teisele vanemale, sest asjaolud olid oluliselt muutunud. Antud lahendis laps ei elanud enam hooldusõigusliku vanemaga koos viimased kaks aastat ning suhtlemine oli antud vanemaga harv. Laps elas teise vanema ema juures kokkuleppel teise vanemaga ning teine vanem teostas ka lapse ülalpidamist.¹³¹

Varem kehtinud perekonnaseaduses ei olnud hooldusõiguse instituuti. Seega varasemalt ei saanud määrata ainuhooldusõigust ühele vanematest, kui vanemad ei suutnud ühiselt otsustada lapse kasvatamise küsimusi, seal hulgas lapse elukohta. Selle asemel sai vanem kohtus nõuda lapse elukoha määramist (vana PKS § 51). Erinevalt ainuhooldusõiguse määramisest ühele vanemale, ei kaotanud teine vanem oma õigusi lapse suhtes vana seaduse järgi, kui elukoht määrati esimese vanema juurde. Aga kui elukoht oli varasema PKS järgi määratud ühele vanemale, siis teine vanem kaotas uue PKS vastu võtmisega lapse hooldusõiguse. Vanematele anti siiski võimalus esitada ühine avaldus perekonnaseisumetisse ühise hooldusõiguse saamiseks, kuid seda tuleb teha 3. aasta jooksul uue PKS vastuvõtmisest.¹³² Samas võib see tekitada praktikas mitmeid probleeme. Esiteks eraldi elav vanem ei pruugi olla teadlik, et ta kaotab otsustusõigused oma lapse suhtes uue seaduse vastu võtmisega. Isegi kui ta teab sellest, siis enamasti taotleti elukoha määramist juhul, kui vanemad ei suutnud selles kokku leppida, seega vanemate omavaheline läbisaamine ei olnud kõige parem. Ning sellest võib järeldada, et uue seaduse kehtima hakkamisel ainuhooldusõiguse saanud vanem ei pruugi olla huvitatud ühise hooldusõiguse taastamisest. Muidugi on võimalik teisel vanemal sellisel juhul nõuda ainuhooldusõigust endale (PKS § 137), mis ei oleks mõttekas, kuna laps on ilmselt harjunud juba ühe vanema juures ära ja ilmselt oli ka põhjus, miks kohus lapse just selle vanema juurde oli määranud. Kuid vanemal on jäetud võimalus taotleda kohtus osalise hooldusõiguse üleandmist (PKS § 138). Sellisel juhul ei ole tegemist kohtulahendi alusel hooldusõiguse üleminekuga vaid seaduse alusel ehk hooldusõiguse üleandmise taotlemiseks ei pea olema asjaolud oluliselt muutunud võrreldes elukoha määramise aluseks olnud lahendi tegemise ajaga.

---

131 Tln RnKo 2-10-18977.

132 PKS § 214 lg 3 ja lg 4.

KOKKUVÕTE

Antud töö eesmärgiks oli analüüsida kriteeriume, mille alusel ainuhooldusõigus ühele vanemale antakse või jäetakse andmata, ning välja selgitada, kas ainuhooldusõiguse andmist reguleerivad seadusesätted on ka tegelikult kooskõlas lapse huvidega. Samuti kas vanemate lahuselu järgselt lapse suhtlemise korraldamine teise vanemaga vastab lapse huvidele.

Vanemate lahkuminekuga kaasnevad tagajärjed ka lapse elukorralduses. Otsustada tuleb lapse elukoht, kuidas lapsesse puutuvaid küsimusi edaspidi lahendada ja palju muud. Kui vanemad ei suuda omavaheliste tülide tõttu neid küsimusi koos lahendada või ei soovigi neid koos lahendada, on neil mõlemal võimalus taotleda lapse üle ainuhooldusõigust kohtus hagita menetluses. Ainuhooldusõiguse määramisel peab kohus lähtuma lapse huvidest ja peab arvestama veel mõlema vanema vaimset ja majanduslikku valmisolekut last kasvatada, vanemate hingelist seotust lapsega ja senist pühendumist lapse eest hoolitsemisel, lapse tulevase elamistingimusi. Samuti ei anta ainuhooldusõigust ühele vanemale, kui sellele vaidleb vastu vähemalt 14. aastane laps.

Seadusandja ei ole määratlenud, mis on need lapse huvid, millest kohus peab lähtuma, kuid on andnud kriteeriumid, mida tuleb otsust tehes kaaluda. Kuna lapse huvide tähendus on jäetud defineerimata, siis oleneb kohtunikust endast, mida ta antud juhul peab lapse huvides olevaks ning mida mitte. Kuigi on antud täiendavad kriteeriumid, siis ainuhooldusõiguse määramisel tuleks ka muid kriteeriume arvestada, mis on olulised lapse seisukohast. Samuti neil kriteeriumitel, mis seadusandja on andnud kohtunikele juhendumiseks on erinev kaal, mida seadusandja ei ole samas täpsustanud. Seega ainuhooldusõiguse määramisel on suur kaalutusõigus kohtunikul, mida ta peab tähtsaks lapse huvide seisukohast ja mida mitte. Samas peaks see olema piisavalt täpselt määratletud, et kohtuniku poolt tehtud otsus ka tegelikult vastaks lapse huvidele, mitte ei oleks kohtuniku enda isiklikest eelarvamustest ja suvast mõjutatud. Seega olukorras, kus kohtunikul on suur kaalutusõigus, ning tulemus sõltub suuresti kohtuniku enda siseveendumusest, ei ole lapse huvid kaitstud.

Ühise hooldusõiguse lõpetamise kaasustesse kaastakse ka lapse esindaja, kuid kuna lapse esindajal ei ole kohustuslikku väljaõpet lastega tegelemiseks, siis ei pruugi lapse esindaja seista lapse huvide eest. Raskemate kaasuste puhul, kus laps ei suuda ennast ise väljendada või on vanema või vanemate mõju all, ei pruugi lapse esindajast ilma vastava väljaõppeta

kasu olla. Seega peaks laste advokaatidel olema kindel juhend lastega töötamiseks ning nad peaksid läbima ka koolitusi, et nad oskaksid lapse huve välja selgitada.

Ühine hooldusõigus tuleks lõpetada ja ainuhooldusõigus määrata juhtudel, kus vanemate omavaheline läbisaamine on väga halb ning takistab lapse koos kasvatamist ning tähtsate otsuste vastu võtmist. Sinna alla peaks kuuluma ka peres toimunud vägivald. Samuti, kui vanemate vahelise vahemaa tõttu ei ole mõeldav ühise hooldusõiguse jätkumine.

Lapse huvides on eelkõige säilitada lähedane kontakt vanemaga, kes on ka varasemalt tema eest hoolitsenud ning kellega lapsel on tugev hingeline side. Seega tuleks eelistada seda vanemat ainuhooldusõiguse andmisel.

Ainuhooldusõiguse andmisel tuleb arvestada vanemate majanduslikku olukorda. See on oluline seetõttu, et lapsel oleksid tagatud piisavalt head elamistingimused ning võimalused. Samas antud kriteeriumi määramisel peaks siiski arvestama, et ka lahuselaval vanemal, kellel puudub lapse hooldusõigus, on siiski kohustus last ülal pidada. Samuti ei tohiks lapse ülalpidamise kulud muutuda olenevalt lapse elukohast. Seetõttu ei tohiks antud kriteeriumit üle tähtsustada, vastasel juhul võib lapse hooldusõiguse saada vanem, kes on küll majanduslikult paremas seisus, kuid lapsega lähedus puudub. Sellisel juhul jääb laps ilma vajalikust lähedussuhtest oma vanemaga, mis kindlasti ei vasta lapse huvidele.

Senist pühendumist lapse eest hoolitsemisel on oluline kaaluda ainuhooldusõiguse määramisel. Vanema puhul, kes ei ole tegelenud lapse kasvatamisega ega ei ole huvi tundnud lapse käekäigu vastu, ei saa pidada sobivaks ainuhooldusõiguse andmisel. Samuti ei vastaks see lapse huvidele.

Lapse tulevase elamistingimusi tuleb kaaluda ühele vanemale ainuhooldusõiguse määramisel. Teatud miinimumtingimused peaksid olema lapsele siiski tagatud. Antud kriteeriumi all saab arvestada ka järjepidevuse põhimõtet, ehk võimalikult sarnase elu jätkamist. Samas antud põhimõtte on olulisem pigem väiksema lapse seisukohast mitte vanema.

Ainuhooldusõiguse määramisel tuleb arvestada vähemalt 14. aastase lapse arvamusega ning ära kuulata vähemalt 10. aastast last. Samas peaks lapse küpsust ja arengutaset arvestades kuulama ära ka nooremaid lapsi ning arvestama ka nende soovidega. Eelkõige

ainuhooldusõiguse määramine ühele vanemale on seotud lapsega, seega lapsel peab olema võimalus antud küsimuses kaasa rääkida. Eelkõige lapse huvide väljaselgitamise kohapealt on oluline lapse ärakuulamine ja seeläbi lapse arvamused.

Lapse huvides on suhtlemine mõlema vanemaga, ning hooldusõiguse muutmine ei muuda lapse õigust suhelda mõlema vanemaga. Samas on kohtul õigus seda piirata lapse huvides. Ühise hooldusõiguse lõpetamise järgselt suhtlemisõiguse määramisel peaks olema esikohal lapse huvid. Kuid eeldus, et lapse huvides on vanemate lahuselu järgselt mõlema vanemaga suhelda, ei ole niivõrd lapse huvides, kui lahus elava vanema huvis, suhelda oma lapsega. Kuna lapsel seaduse järgi puudub kohustus suhelda mõlema vanemaga, kuid vanemal on õigus ja kohustus suhelda oma lapsega, siis ei peaks lapsele peale suruma kohtumisi vanemaga, kui laps seda ei soovi. Lapse huvides oleks leida põhjus, miks laps kohtumisi tõrjub ning seejärel määrata lapsele sobiv suhtlemise korraldus.

Hooldusõiguse äravõtmine ei võta automaatselt ära vanemalt õigust lapse igapäevaasju otsustada, kui laps viibib selle vanema juures. Kuid seda otsustusõigust võib samuti kohus piirata lapse huvidest lähtuvalt.

Hooldusõiguse määramiseks tehtud kohtulahendid ei ole lõplikud ja asjaolude muutumisel on võimalik pöörduda kohtusse hooldusõiguse teistsuguseks määramiseks.

TERMINATION OF JOINT CUSTODY

Abstract

Nowadays there are growing numbers in cross-border relationships and the divorce has become more common. In 2011 ca 54,3% of divorced couples had at least one common minor child. However, these statistics do not include unregistered couples with common children, who also break up. This creates a large number of potential custody disputes. Therefore it is a growing problem to determine custody.

Awarding one parent the custody of the child is one of the most subjective proceedings and may affect the child's life dramatically. It is therefore necessary to determine precisely under the law, how the court has to come to the decision. In disputes concerning the children, the decision made, must be based primarily on child's best interests. Family Law Act sets additional criteria, what the court must take into account, when deciding on termination of joint custody, what this research focuses on.

This study aims to analyze the criteria for awarding one parent with sole custody and to find out whether these provisions are in accordance to the child's best interests. The main problems in this work is to determine these situations, where sole custody should be awarded to one parent and whether it complies with the child's best interests. Also weather deciding on communication between the child and the parent, who lives apart from the child, is in accordance with child's best interest . For this I analyze Estonian judicial practice, legal literature, legal acts, also foreign legal literature and some acts of United States of America. In order I use analyzing and comparative method.

With the separation of the parents there are consequences to the child's living arrangements. Among other things, child's place of residence, the way to decide hereafter matters concerning the child, must be decided. When parents are unable to resolve these issues due to their own conflicts or due to their unwillingness to do so, they both have the opportunity to apply sole custody over their child in court. Awarding sole custody to one parent, the court must be guided by the best interests of the child and also consider the mental and economic situation of both parents, parents' emotional attachment to the child and existing commitment to care for the child, the child's future living conditions. Court can't award sole custody to one of the parents if at least a 14. years old child, contests to it.

The child's interest criteria does not have a fixed meaning so therefore it gives a judge wide discretion in determining this, which definitely is not accordance with child's best interests. However, it should be sufficiently defined, in order that the judge's decisions were based really on child's interests, not on judge's personal prejudice. In child's interest is primarily to maintain close contact with the parent, who has been taken care of the child and with whom the child has strong emotional bond. Therefore that parent should have a priority in awarding sole custody.

Awarding sole custody one must consider parents economical position. It's importance comes from child's needs for satisfactory living conditions and opportunities in life. But in considering that criteria, one must bear in mind that the parent, who is living apart from the child, has still the obligation to maintain the child. Also child's maintenance fees should not change accordance to child's place of residence. Therefore, these criteria should not be over-emphasized as it may award custody of the child to a parent who is economically better off, but has no closeness with the child. In that case, the child is left without necessary close relationship with a parent, which certainly does not meet the interests of the child.

In determining sole custody, one must consider existing commitment to care for the child. A parent who has not been engaged in the raising of the child, nor has shown interest in the welfare of the child, can not be considered suitable when awarding sole custody. Also, it would not meet the interests of the child.

Child's future living conditions should be considered in awarding one parent sole custody. However, certain minimum condition should be provided for the child. Under this criteria, the principle of continuity can also be considered, it means living as similar life as possible. This principle is more important to a younger child than older.

Awarding sole custody, court must consider the opinion of the child at least 14 years old and listens to a child, who is at least 10 years old. Although considering child's maturity and the level of development, a younger child should also be listened and child's opinion considered. Awarding sole custody to one of the parents is most definitely related to the child, so therefore a child must have a say in this matter. Listening child is important in particular in finding out child's interests.

In child's interests is to communicate with both parents and changing custody does not change child's right to communicate with both parents. In the same time the court has the right to restrict this in child's interests. While assuming that in child's interest is communicating with both parents, it more serves the interest of the parent living apart from the child. Parent's interest to communicate with his or her child. But when the child does not wish to meet with that parent, then court should not force it, while the child does not have the duty to meet with both parents but only the right. The court should rather work on finding out the reasons why, and from there make the decisions about communications.

Non-custodial parent has a right to decide every-day matters, when child resides with that parents. Also this can be restricted by the court in child's interest.

Custody judgments are not final judgments and in the case of changed circumstances, a parent has the right to go to court to determine custody differently.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Boele-Woelki, K., Braat, B., Curry-Sumner, I. European Family Law in Action. Volume III: Parental Responsibilities. Antwerp-Oxford: Intersentia, 2005.
2. Katharina Boele-Woelki, Tone Sverdrup. European Challenges in Contemporary Family Law. Antwerp (etc.) : Intersentia, 2008.
3. M. L. Breger. Against the Dilution of A Child's Voice in Court. - International & Comparative Law Review no 20 (2010), pp. 175-194.
4. John DeWitt Gregory, Peter N. Swisher, Sheryl L. Understanding Family Law. Newark, NJ] : LexisNexis, 2001.
5. S. Donovan. Child Custody. <http://sherridonovan.com/children.html>.
6. T. Kalmet, P. Mõistlik. International Encyclopaedia of Laws. - Estonia. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009
7. E.Korp, R.Rääk. Lastekaitsetöö kohalikus omavalitsuses. Käsiraamat. Sotsiaalministeerium ja Tervise Arengu Instituut. Tallinn 2004. Kättesaadav internetis: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/lapsed/lastekaitse/Lastekaitsetoeotaja_20kasiraamat.pdf
8. R. Laugus. Lapse ärakuulamine perekonnavaidlustes. Magistritöö. Tartu Ülikool. Õigusteaduskond. Tallinn 2012. Kättesaadav internetis: http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/26647/laugus_rutt.pdf?sequence=1
9. E. Liiv. Lapse ärakuulamine tsiviilkohtumenetluses. Juridica, 2006, nr 4, lk 257-261
10. A. Lüderitz. Perekonnaõigus. Tallinn: Juura, 2005.
11. V. Turkin. Perekonnaõiguslikud kohtuvaidlused. Tallinn: Agiaator, 2007
12. K.Valma. Lapse prima huvi väljaselgitamine tsiviilkohtumenetluses vanematevahelistes hooldusõiguse vaidlustes. Magistritöö. Tallinna Ülikooli Sotsiaaltöö Instituut. Tallinn 2012.
13. Commission on European Family Law. Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf> (24.03.2013)
14. Justiitsministeeriumi kuriteoennetuse koduleht : <http://www.kuriteoennetus.ee/35927>
15. New York'i kohtute koduleht: <http://www.nycourts.gov/courthelp/faqs/childcustody.html>
16. Perekonnaseaduse eelnõu (55 SE III) seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.riigikogu.ee/page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=95322&u=20111005162038>. (24.03.2013)

17. Statistikaameti koduleht. Internetis kättesaadav: <http://www.stat.ee/34272> (24.03.2013)

Kasutatud õigusaktid:

18. Lastekaitseseadus. RT 1992, 28, 370 ...RT I, 21.03.2011, 50
19. Perekonnaseadus. Vastu võetud 12. oktoober 1994, jõustunud 1. jaanuar 1995. – RT I 1994, 75, 1326; Kehtetu – RT I 2009, 60, 395
20. Perekonnaseadus. RT I 2009, 60, 395... RT I, 27.06.2012, 12
21. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I 2005, 26, 197...RT I, 22.03.2013, 16
22. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I 2002, 35, 216... RT I, 06.12.2010, 12
23. Lapse õiguste konventsioon (Vastu võetud ÜRO peaassamblee poolt 20. novembril 1989. a.) RT II 1996, 16, 56
24. Arkansas Code. Kättesaadav internetis: law.justia.com (24.03.2013)
25. Minnesota Statutes. Kättesaadav internetis: law.justia.com (24.03.2013)
26. Missouri Statutes. Kättesaadav internetis: law.justia.com (05.05.2013)

Kasutatud kohtulahendid:

27. HMKm 2-12-6152 (22.10.2012)
28. HMKm 2-12-4539 (11.04.2011)
29. HMKm 2-11-56654 (3.01.2012)
30. HMKo 2-11-43414 (16.03.2011)
31. HMKo 2-11-41709 (20.03.2012)
32. HMKo 2-11-40515 (5.03.2012)
33. HMKo 2-10-63167 (5.06.2012)
34. HMKm 2-10-57815 (28.02.2011)
35. HMKm 2-10-50371 (1.04.2011)
36. HMKo 2-10-44472 (2.02.2011)
37. HMKm 2-10-31412 (16.03.2011)
38. HMKo 2-10-10961 (14.12.2010)

39. PMKo 2-12-20158 (23.11.2012)
40. PMKo 2-11-36445 (3.10.2012)
41. PMKo 2-10-39193 (7.10.2010)
42. TMKm 2-12-2666 (7.05.2012)
43. TMKm 2-10-37919 (29.10.2010)
44. VMKm 2-10-54143 (12.08.2011)
45. VMKm 2-10-36264 (26.08.2011)
46. VMKo 2-09-54846 (1.11.2010)
47. Tln Rnko 2-10-18977 (1.03.2011)
48. RKTKo 3-2-1-27-09
49. RKTKo 3-2-1-13-07
50. RKTKo 3-2-1-45-11
51. RKTKo 3-2-1-7-05
52. RKTKo 3-2-1-83-11
53. RKTKo 3-2-1-6-12
54. Freeland v Freeland 159P. 689 (Wash. 1916)
55. Garska v McCoy 278 S.E. 2D (W. Va. 1981)
56. Burchard v Garay 724 P. 2D 486 (Cal. 1986)
57. Maxfield v Maxfield 452 N. W. 2D 219 (Minn. 1990)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Karin Purje
(sünnikuupäev: 10.09.1988)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Ühise hooldusõiguse lõpetamine, mille juhendaja on Triin Göttig,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 20.05.2013